

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

**ANNELİK KAVRAMININ TARİHSEL SÜREÇTE GİRİŞİMCİLİĞİ
ENTREPRENEURSHIP OF THE CONCEPT OF MOTHERHOOD IN THE
HISTORICAL PROCESS**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM COŞKUN

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. REYHAN AYŞEN WOLFF**

GİRESUN-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğu **Anelik Kavramının Tarihsel Süreçte Girişimciliği** adlı çalışmamın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/06/2021

MERYEM COŞKUN

ÖNSÖZ

İnsanların anlamlı bir hayat sürmeleri için ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Çoğu toplumda dezavantajlı durumda olan kadınlar ve anneler erkeklerle eşit fırsatlara sahip olamamaktadırlar. Toplumların refah ve huzurunun sağlanabilmesi için kadın ve erkeğin bir birbirine destek vererek, cinsiyet ayrımcılıklarının yaşanmadığı ve sağlıklı çocukların büyütüldüğü ortamların oluşması gerekmektedir. Bu konu anne olarak çalışma hayatında var olmak isteyen kadınlara bir vizyon olması inancıyla seçilmiştir.

Bu çalışmamı hayatını çocuklarına adanmış, mücadele azmini hiç yitirmeyen varoluş gerçeğini “annelik” olarak tanımlamış çok kıymetli anneme ve yüreğinde annelik sevgisi ve merhameti taşıyan tüm kadınlara armağan ediyorum.

Bana ve tüm öğrencilerine bilgisi, çalışkanlığı ve enerjisiyle örnek olan ve üzerimde çok büyük emeği olan tez danışmanım çok kıymetli hocam Prof. Dr. Reyhan Ayşen Wolff’a teşekkürlerimi sunarım. Araştırmama destek sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Safiye Kırklar’a, Prof. Dr. Kurtuluş Yılmaz Genç’e, Dr. Öğr. Üyesi Selahattin Yılmaz’a ve ihtiyacım olduğunda rahatlıkla kapılarını çalabildiğim üniversitemizin değerli hocalarına teşekkürü borç bilirim.

Çok kıymetli eşim Prof. Dr. Cevdet Coşkun’a, çocuklarım; M. Tarık, Ö. Faruk ve E.Eylül’e hayatıma kattıkları anlam ve çalışmama verdikleri destek için minnettarım.

Meryem COŞKUN

Giresun-2021

ÖZET

Kadının çalışan anne olmasının önündeki sorunları en aza indirgeyen, hem iyi bir anne hemde çalışma hayatında var olmasının yolunu açan anne girişimciliği, Dünya’da ve Türkiye’de literatürde son yıllarda yer bulmaya başlamıştır. Anne girişimciliği, ana akım girişimcilikten ve kadın girişimciliğinden farklı özellikler taşımaktadır. Kadın çalışmaları ve yönetim bilimi açısından bir kadın çalışmacı bakış açısıyla değerlendirilen bu çalışmanın uygulama örnekliği olması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada birinci bölümde, annelik kavramının farklı disiplinlerde tanımlamaları yapılarak, tarihsel süreçte sosyolojik değerlendirilmesi, çalışma yaşamında annelik ve iş hukukunda annelik hakları irdelenmiştir. İkinci bölümde, girişimcilik, kadın girişimciliği ve anne girişimciliği literatür taranarak; önemi, motivasyonları ve karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir.

Çalışmamızın amacı, Giresun ilinde başarılı olmuş 20 anne girişimcinin girişimci olma sebepleri, karşılaştıkları sorunlar, girişimci olduktan sonra hissettikleri, potansiyel girişimci annelere tavsiyelerinin araştırılmasıdır. Yüz yüze görüşme yönteminin kullanıldığı çalışmada bulgular içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, anneler birçok sebepten dolayı girişimci olmuşlardır bu sebeplerin başında “iyi annelik” motivasyonu gelmektedir. Girişimci anneler kişisel sorunlar, işle ilgili sorunlar ve çevresel sorunlar yaşamışlardır. Bütün bu sorunlara rağmen girişimci anneler, yaptıkları girişimcilik faaliyetinden dolayı çok mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer annelere girişimci olmayı tavsiye etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Annelik, Girişimcilik, Kadın Girişimciliği, Anne Girişimciliği

ABSTRACT

"Mother Entrepreneurship", which is a newtype of identity-oriented entrepreneurship that minimizes the problems in front of women being a working mother and paves the way for them to be both a good mother and a working life, has started to take place in the literature in the world and Turkey in recent years. It has different characteristics from main stream entrepreneurship and women entrepreneurship. It is thought that this study, which is evaluated, from the perspective of a woman worker in terms of women's studies and management science, will contribute to the literature due to its application sample. In the first part of this study, the concept of motherhood is defined in different disciplines, its sociological evaluation and study in the historical process. In the second part, the literature on entrepreneurship, women's entrepreneurship and mother entrepreneurship were reviewed and their importance, motivations and problems encountered were examined.

According to the results obtained, mothers have become entrepreneurs for many reasons, the first of which is the motivation of "good motherhood". Entrepreneurial mothers have experienced personal problems, work-related problems, and environmental problems. Despite all these problems, entrepreneurial mothers stated that they were very happy with their entrepreneurial activity and advised other mothers to become entrepreneurs.

Keywords: Motherhood, Entrepreneurship, Women Entrepreneurship, Mother Entrepreneurship

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. ANNELİK KAVRAMI, YAKLAŞIMLAR VE SOSYO-EKONOMİK BİR OLGU OLARAK ANNELİK	3
1.1. ANNELİK KAVRAMI VE YAKLAŞIMLARI	3
1.1.1. Tarihsel Süreçte Annelik Kavramı	6
1.1.1.1. İlk Çağda Ve Orta Çağda Annelik	6
1.1.1.2. Feminist Bağlamda Annelik	7
1.1.2. Annelik Yaklaşımları	8
1.2. SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN ANNELİK	9
1.2.1. Çalışma Yaşamında Annelik	9
1.2.2. Çalışma Yaşamında Annelere Yönelik Ayrımcılık	10
1.2.3. Çalışan Annelerin Önündeki Engeller	11
1.2.3.1. Annelerin Kendi İçindeki Engeller	11
1.2.3.2. Aile İçindeki Engeller	11
1.2.3.3. Örgütlerdeki Engeller	11
1.3. İş Hukuku Açısından Annelik	12
İKİNCİ BÖLÜM	15
2. GİRİŞİMCİLİK İLE İLGİLİ TANIMLAR VE YAKLAŞIMLAR, GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ, GİRİŞİMCİLİK TÜRLERİ: KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE ANNE GİRİŞİMCİLİĞİ	15
2.1. GİRİŞİMCİLİK İLE İLGİLİ TANIMLAR VE YAKLAŞIMLAR	15
2.1.1. Girişimcilik İle İlgili Tanımlar ve Yaklaşımlar	15
2.1.2. Girişimciliğin Önemi	19
2.1.3. Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi	21
2.1.4. Türkiye'de Girişimcilik Tarihi	23
2.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	23

2.1.4.2. Cumhuriyet Döneminin İlk Yılları.....	24
2.1.4.3. 1950-1980 Yılları.....	25
2.1.4.4. 1980 Sonrası Dönem.....	25
2.1.5. Girişimcilik Türleri.....	26
2.1.5.1. İç Girişimcilik.....	26
2.1.5.2. Sosyal Girişimcilik.....	27
2.1.5.3. Melez (Hibrit) Girişimcilik.....	27
2.1.5.4. Kamu Girişimciliği.....	28
2.2. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ.....	29
2.2.1. Kadın Girişimci Tipleri.....	30
2.2.2. Kadınların Girişimci Olma Nedenleri.....	31
2.2.3. Kadın Girişimciliğin Önündeki Engeller.....	32
2.3. ANNE GİRİŞİMCİLİĞİ.....	34
2.3.1. Anne Girişimciliği Kavramı ve Yazın Özeti.....	34
2.3.2. Anne Girişimciliği Motivasyonları.....	37
2.4. GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİ.....	37
 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	 41
3. GİRİŞİMCİ ANNELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	41
3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	41
3.1.1. Araştırmanın Örnekleme.....	41
3.1.2. Verilerin Toplanma Teknikleri.....	42
3.1.3. Verilerin Analiz Edilmesi.....	43
3.1.4. Araştırmanın Güvenirliği.....	43
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	43
3.2. BULGULAR VE YORUMLAR.....	44
KAYNAKÇA.....	62
EKLER.....	69

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Anne girişimciliği yazın özeti

Tablo 2. Girişimcilik, kadın girişimciliği ve anne girişimciliği kişilik özellikleri

Tablo3. Anne Girişimcilerin faaliyet gösterdikleri sektörler

Tablo 4. Anne girişimcilerin demografik özellikleri

Tablo 5. Annelerin girişimci olma nedenlerine ilişkin bulgular

Tablo 6. Girişimci annelerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular

Tablo 7. Annelerin girişimci olduktan sonra kendilerini nasıl hissettiklerine dair bulgular

Tablo 8. Diğer annelere tavsiyeler

KISALTMALAR LİSTESİ

GEM	Global Entrepreneur Monitor
GTSO	Giresun Ticaret Ve Sanayi Odası
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler
TOBB	Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği
TESK	Türkiye Esnaf Ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TUSİAD	Türk Sanayici Ve İş İnsanları Derneği
WEF	World Economic Forum

GİRİŞ

Kadının iş hayatında var olması ve başarısı toplumların ekonomik ve sosyal gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Anneliği kadınlığın temel ögesi kabul eden ve kadını annelik rolü ile tanımlayan ve tamamlayan erkek egemen sistemler, kadının çalışan anne olarak iş hayatında tam zamanlı ve bütün sorumluluklarını yerine getiren “ideal çalışan” olmasını beklerken öte yandan ev sorumluluklarını yerine getirmesi ve çocuklarına “iyi annelik” yapması yönünde kültürel baskı uygulamaktadır. Toplumsal beklentiler ve kendi kişisel tatmini arasında denge kurmaya çalışan kadın kendini baskı altında ve sıkışık kalmış hissedebilmektedir. Bu noktada “anne girişimciliği” kadını sosyal ve ekonomik açıdan özgürleştiren, kadına iş-hayat harmonisi sunan bir çıkış yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana akım girişimcilikten ve kadın girişimciliğinden temel noktalarda net çizgilerle ayrılan bu yeni girişimcilik türü kendine özgü nitelikleriyle literatüre girmiştir. Türkçe literatürde; Öğr.Gör. Mehmet Kaplan ve Prof. Dr. Adnan Çelik’in “Girişimciliğin Annelik perspektifinden görünüşü: Anne girişimciliği-Arka Plan, Kavram, Yazın ve Öneri” makalesi ve yabancı literatürde ise; C.Ekinsmyth, (2011) “Challenging The Boundaries Of Entrepreneurship: The Spatialities And Practices Of UK ‘Mumpreneurs’” makalesi bu tezin esin kaynağı olmuştur. Ayrıca diğer önemli kaynaklar; Halaç’ın (2015) “Annelik ve İş Hayatının Kesişiminde Yeni Bir Fenomen: Anne Girişimciliği” makalesi, Durak (2019) “Anne Girişimciliği Olgusu: Sistematik Bir Yazın İncelemesi” başlıklı yüksek lisans tezi şüphesiz alan yazına katkı sağlayan kaynaklardır. Kadınların çalışan anne kimlikleriyle var olmalarının önünü açan bu yeni girişimcilik türü olan “Anne Girişimciliği” kadınları güçlü, özgüvenli ve toplumda söz sahibi olmalarına katkısı dolayısıyla kadın çalışmaları için büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada annelik kavramına tarihsel süreçte girişimciliğin etkilerinin olduğu görülmektedir.

Çocuk sahibi olduktan sonra girişimci olan kadınları tanımlayan “Anne Girişimciliği” kavramını ilk defa 1991 yılında J. Kim, “Yeni Bir Çalışan Anne İmajı” anlamındaki köşe yazısıyla ortaya atmış ve 2007 yılında Korsgaard tarafından

akademik çalışma konusu olmuştur. Anne girişimciliği çalışmaları coğrafya ve kültürlere göre farklı bulgular ve değerlendirmelerle alan yazında yerini almıştır. Araştırmamızda bir uygulama örneği olarak Giresun ilinde 20 anne girişimciyle bire bir yüz yüze yapılan görüşmelerde; annelerin girişimci olma sebepleri, karşılaştıkları sorunlar, girişimci olduktan sonra kendilerini nasıl hissettiklerine dair bulgular demografik ve kişilik özellikleri göz önünde bulundurularak literatürle karşılaştırılıp benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemiyle hazırlanan çalışmada literatürde olmayan bazı bulgular ortaya çıkmıştır. Ülkemizde anne girişimciliği alanında uygulama örneği olan ilk tez olması bakımından çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde annelik kavramı irdelenmeye çalışılmıştır. Annelik kavramının kapsamlı tanımlamaları yapılmış, tarihsel süreçte anneliğe yüklenen anlamlar, çalışan annelerin karşılaştıkları sorunlar ve iş hukukunda çalışan annelerin hakları bu bölümde yer almıştır. İkinci bölümde girişimcilik kavramı tanımları, girişimciliğin önemi, girişimciliğin tarihsel gelişimi, girişimcilik türleri ve girişimcilerin kişilik özellikleri araştırılmıştır. Kadın girişimciliği ve anne girişimciliği başlıklı araştırmaların literatür taramaları yapılmıştır. Üçüncü bölüm ise çalışmanın Giresun ilinde girişimci annelerle yapılan uygulama bölümü olup çalışmanın amacı, yöntemi, bulguların analizi ve elde edilen sonuçlar ve önerilere yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ANNELİK KAVRAMI, YAKLAŞIMLAR VE SOSYO-EKONOMİK BİR OLGU OLARAK ANNELİK

1.1. ANNELİK KAVRAMI VE YAKLAŞIMLARI

İnsanlığın başlangıcından itibaren günümüze kadar en çok kullanılan ve farklı boyutlarıyla ele alınan annelik kavramının sosyal bilimlerde çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. Annelik kavramı, 19. yüzyılın ortalarında anneyi tanımlayıcı davranışların somutlaşmasıyla ortaya çıkıp kullanılmaya başlanmıştır. Kadınlığın temel unsuru olarak kabul edilen annelik, toplumun anne olmakla ilişkili beklentileri, deneyimleri ve yapıları anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Seçer, 2015: 33). Oxford Brookes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim görevlisi Tina Miller'a ait *Annelik Duygusu* adlı kitabında anneliği; geleneksel olarak kadının biyolojisiyle tanımlanan ve içi kültürlere göre farklı niteliklerle doldurulan bir kavram olmasının yanında, hamilelikle başlayan, bedensel bir deneyim ve doğumla birlikte bebeğin fiziksel ve psikolojik gereksinimlerini gidermek ekseninde devam eden bir rol olarak tanımlar (Miller, 2005:33, Çev. G. Tuncer). Sosyolog Gordon Marshall'ın Sosyoloji Sözlüğünde yer alan annelik kavramı ise; *Anne olmanın pratik gerçekliklerini ve toplumsal önemini kapsayan bir terim* (Marshall, 1999: 33, Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü) olarak tanımlanmaktadır. Tanımlardan anlaşılacağı üzere toplumsal beklentiler ile birlikte çocuk sahibi olma isteği kadınları anne olmaya iten en önemli faktörlerdendir.

Yavuzer'e göre annelik kavramı, *kadının anneliği benimseyebileceği duygusal olgunluk ve ebeveynlik bilincine ulaşmış olması* şeklinde açıklanabilir. Annelik için duygusal olgunluğa erişmiş olmak gerekir ancak bu şekilde annelik sorumluluğunu taşıması mümkündür. Duygusal olgunluk ise psiko-sosyal, zihinsel ve fizyolojik olgunluklar bütünüdür ve kadını anneliğe hazırladığı gibi kadınlık kimliğine de yeni bir yön verir (Yavuzer, 2010: 16).

California Üniversitesi'nde nöro-psikiyatr olan Dr. Lauann Brizendine (2018) *Kadın Beyni* kitabında anneliği; Türlerin devamlılığın sağlanması için doğanın kullandığı yöntem olarak tanımlar. Brizendine, California Üniversitesi psikiyatri departmanında kurduğu, kadınlar için “Duygudurum ve Hormon Kliniği”nde yapılan çalışmalardan elde ettiği bulgulara hormonların doğumdan itibaren hayatın her aşamasında kadının değer yargılarını ve arzularını şekillendirip onlara hayatın her döneminde neyin önemli olduğunu belirttiğini göstermektedir. Brizendine göre bebekler doğduğunda kızlar kız olarak, erkeklerde erkek olarak çoktan şekillenmiştir. Doğdukları andan itibaren beyinleri birbirinden farklıdır ve beyinleri, dürtülerini, değer yargılarını ve gerçekliklerini kontrol eder. Kadının genetik kodlarında annelik içgüdüsünün tetikleyicileri vardır ve bu güdüler hamilelik süresince hormonlarla beslenip, bebeğin doğumuyla hareketlenip, bebeğe fiziksel temasla güçlenirler (Brizendine, 2011, çev. Z. Heyzen Ateş). Yani cinsiyet ayrımı kız ve erkek bebeklerde doğumla başlar. Bu bulgulara göre; dişi fizyolojik olarak anne olmaya kodlanmış olarak doğar.

Eşel anneliği şöyle tanımlar *annelik çok tipik davranış kalıplarının sergilendiği fizyolojik bir durumdur*. Dişi beyninin annelik davranışları, doğumdan itibaren başlamak ve dişinin üretken olduğu yaşlarda, hızlanmak üzere ilerleyen kendine has bir nöralplastisite sonucunda gelişir ve oturur. Annenin çocuğun bakımıyla ilgili olması, anne-çocuk ilişkisi sosyalleşmenin birincil kaynaklarından biridir. Annenin çocuğunun gereksinimlerini bilmesi, insanlarda zihin okuma, empati ve duyguları anlayabilme yetisinin gelişmesinde etkili olabilmektedir. Çocuğun fiziksel ve duygusal gelişiminin normal olabilmesi için sık dokunulmaya ve annenin bakımına ihtiyacı vardır. Anne eksikliği çocukta sosyal, davranışsal ve bilişsel fonksiyonların gelişmesinde geriliğe, strese cevap sisteminin normal gelişmemesine, öğrenme ve zihinsel bozukluklara ayrıca kendisinin de iyi anne olamamasına sebep olur (Eşel, 2010: 68-78). Anne ve çocuk arasındaki çatışma ve uyumsuz ilişkinin varlığı çocuğun duygusal açıdan çok büyük bir eksiklik yaşamasına sebep olur. Anne çocuğun bazı duygularını neşe, gözyaşı, kucak ihtiyacı gibi tatmin etmiyor, empati göstermiyorsa, çocuk bu duyguları göstermekten hatta hissetmekten vaz geçer (Goleman, 1998:132, Çev. B. S. Yüksel).

Ecevit "Annelik merkez alınarak yapılan çalışmalarda, annelik ve çocuk bakımının doğuştan sahip olunan kadınlık özellikleri olmayıp, sosyal yapılandırmalar" olduğunu ortaya çıkarmıştı. Farklı toplumlarda annelik kavramına ve anneliğin sosyal tanımına dair yapılan çalışmalarda, anneliğin çekirdek aile yapısı sınırları ve baskın ideolojiler arasında kalan çelişkili bir durum olarak tanımlamaktadır. Fakat bu çelişkinin kaynağının anneliğin kendisi olmayıp, kadınlık ve annelik hakkında oluşturulan inançlar ve koşulların olduğu savunulmaktadır (Ecevit, 1991: 23-24).

Fransız filozof Simone de Beauvoir *İkinci Cins* adlı kitabında ilk defa anneliğin, kurgu olduğu ve kadınlıkla ilgili kabullerin sorgulanması gerektiği düşüncesini ortaya atmıştır. Kadının biyolojik yapısının tümüyle insan türünün devam etmesine dönük olmasından dolayı "bedensel yazgısını" annelikle tamamladığını ve bunun annenin doğal görevi olduğunu belirtir. Buna karşın "annelik içgüdü" diye bir şey olmadığı ile devam eder, bu bağlamda annelik içgüdüünün insan türüne uygulanamayacağını ifade eder. Beauvoir'a göre, anneliğin içgüdüsel olmadığı, kadınların gebe olup olmadığını anlamaması, sezmemesi fakat bir doktordan ya da daha sonra ortaya çıkan belirtilerden anlayabileceğini ifade eder. Bunu anneliğin içgüdüsel olmadığına kanıtı kabul eder (Beauvoir, 1992:247, Çev. B. Onaran).

Fransız filozof Elisabeth Badinter "*Kadınlık mı? Annelik mi?*" kitabında "annelik içgüdü" olarak tanımlanan kavramın olmadığını kabul etmekte ve anneliğin öğrenilmiş bir davranış olduğunu ileri sürmektedir. Anneliğe içgüdü olarak bakmak toplumsal süreçlerle beraber bu durumun kadınlara verildiğini kabullenmek demektir. Badinter'in annelik modeli, "*Her kültüre, dönemine göre değişebilen ideal bir annelik modeli hâkimdir. Bilerek ya da bilmeyerek bütün kadınlar bu modelden etkilenir. Onu olduğu gibi kabul edebilir ya da etrafında dolanabilirsiniz, müzakere edebilir ya da reddedebilirsiniz, ama son kertede kendinizi hep bu modele göre belirlersiniz*" şeklinde tanımlar (Badinter, 2011:119, Çev. A. Ekmekçi).

Otuz yıl öncesine kadar annelik içgüdü, çocuğun yetiştirilmesinde en önemli rehber olarak kabul ediliyordu. Daha sonra annelik içgüdüünün yetersiz olduğu ve aynı derecede öneme sahip, eğitime dönük teorik bilgiye de, ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkarılmıştır. Fakat teorik bilimsel bilgi annelik içgüdüünün

yetersizliğini tamamlayamadığı ispatlanmıştır. Bu kez anne-çocuk ilişkisinin coşkusal tarafına dikkat çekilerek tekrar içgüdüsellğe dönüşüm başlatılmıştır. İdeal anneliğe engel olabilecek coşkusal etkenler araştırılmış, bu engellerin kaynaklarına inilmeye çalışılmıştır. Horney annelerle yaptığı görüşmelerde, annelerin çatışmalarda büyük ölçüde kendi ana-babalarıyla olan ilişkilerini çocuklarına yönelik tavırlarına yansıtıklarını ortaya çıkarmıştır (Horney, 2006: 207, Çev. S. Budak).

Chadarow' a göre kadının anneliği, neslin devamı ve toplumların sağlıklı bir şekilde geleceğinin teminatıdır. Kadının çalışma hayatında varlık göstermesi ve doğum kontrol yöntemlerinin gelişmesiyle doğurganlığını kontrol altına alması, toplumun devamlılığının sağlanması konusunda tehdit oluşturduğu öne sürülerek anneliğin kutsallığı ön plana çıkarılarak ve politikalar üretilerek bu tehdit ortadan kaldırılmaya çalışılıyor. Kadının çalışma hayatında daha fazla var olması, asli görevinin annelik olduğu gerçeğini asla değiştirememiştir (akt, Akyol, 2015: 14).

“*Annelik, Feminizm, Tarih*” makalesinde anneliğin aynı anda hem yeni, hem de geleneksel olarak sürdürüldüğünü irdelerek yüzyıllarca değişikliğe uğrayarak, sabit bir şekilde devam etmeyen bir görev olduğunu, çok farklı süreçlerden geçerek günümüzdeki halini aldığını ve günümüz modern annelik kavramının başlangıcının 18. yüzyılın sonuna doğru ortaya çıktığı ve esas değişimin 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk yarısına dayandığı söylemiştir (Akşit Vural, 2013: 181-200). Annelik tarihsel süreçte değişim ve dönüşüm göstererek günümüzdeki halini almıştır.

1.1.1. Tarihsel Süreçte Annelik Kavramı

1.1.1.1. İlk Çağda Ve Orta Çağda Annelik

Fatmagül Berktaş'a göre “*Aristoteles'in binlerce yıl önce sistemleştirdiği üzere, kadının varlık nedeni anneliktir, çünkü doğa kadını tek bir amaçla, doğurmak için yaratmıştır. İşte bu noktada karşımıza, erkek algılamasının 'iyi' ve 'kötü' kadın karşıtlığı çıkar*” (Berktaş, 2010: 159).

Garland eski Yunanda; çocuk sahibi olmak için evlenildiğinden, kadının evlendikten sonra en önemli görevi çocuk doğurmaktır ifade eder. Fakat çocuklarla alakalı tüm kararlar ve üzerindeki tüm yasal haklar da babaya aitti. Bir kadın için anne olmak çok önemli kabul ediliyordu. Örneğin Sparta kentinde yalnızca savaşta ölen askerlerin ve doğum sırasında ölen kadınların isimleri mezar taşlarına

işleniyordu. Atina'da da doğum sırasında hayatını kaybeden kadınların mezar taşı kabartmalarında, onların doğum anını gösteren tasvirler bulunuyordu (akt. Demiralp, 1993: 7).

Romalılarda kadına saygı besleniyordu. Kadının sadakati ve anneliğe karşı bir hürmet duygusu ve şükran duygusu buna sebep oluyordu. Aile hayatın en önemli şartı anneye duyulan saygıdır. Kadın ailede eşit konumdadır. Bazen de daha üstün konuma çıkmaktadır (Erişgen, 2013: 8-9).

Özyar bu konuda eski Mısır'da ise anne kelimesi diğer birçok akrabalık ifade eden sözcük gibi anne, büyükanne ve kayınvalide kelimeleri için kullanılmıştır der. Birçok kültürde varolduğu gibi annelik kadının daha değerli görülmesine hizmet etmiş, hukuki diğer haklarda olduğu gibi aile kütüklerinde ve diğer idari dokümanlarda hem annenin hem babanın adı yer almıştır. Kral Anitta Kaneş kentini ele geçirdiğinde kâtiplerine kent sakinlerine zarar vermeyip anne ve baba gibi davrandığını yazdırmıştır. Anne ve baba kelimelerinin aynı cümlede birlikte kullanılması, o dönemde anneliğe verilen değeri yansıtmaya açısından önemlidir; çünkü kendisi erkek olan kral, halkına sadece baba gibi davrandığını da vurgulayabilirdi. Bunlardan farklı olarak birçok metinde anneye duyulan güven tanımlanmış, erkeklerin eşlerinden ziyade ağzı daha sıkı olan annelerine içini dökmeleri ve annelere yalan söylenmemesi gerektiğini öğütlenmiştir (akt. Bahar, 2015:11).

Orta Çağ, Batı dünyası için birçok açıdan olduğu gibi çocuk ve anne hayatı açısından da zor bir dönem olmuştur. Orta çağda çocuklar küçük erişkinler olarak kabul edilmiş ve çocukların küçük yaşlarda belirli bir olgunluğa ulaşması beklenmiştir. Çocukların küçük erişkinler olarak kabul edilmesinin nedeni ise çok küçük yaşlardan itibaren çalıştırılmaları ve yetişkinler gibi sorumluluk almalarının beklenmesidir (Genç, 2016: 242).

1.1.1.2. Feminist Bağlamda Annelik

Glenn feminist akımda annelik kavramını anlamaya yönelik oluşturulan tartışmalara bakıldığında ortaya çıkan temel problemde şu tür sorgulamalar görülmekte olduğunu ifade etmiştir. Kadınların birincil tatmin kaynağı annelik

midir? Veya annelik tatmin kaynaklarından sadece biri midir? Yani, kadınların kaderi üreme kaynaklı biyolojik rollerine mi bağlıdır? Yoksa biyoloji sadece faktörlerden biri midir? Bu tartışmalar feminist kuramın annelik kavramında paradigma değişikliğiyle açıklanabilmektedir. Mesele 1960'lı ve 1970'li yıllarda feminist analizler anneliği yüklenen kutsallığı ve gizemi ortadan kaldırmaya çalışırken 1980'lere gelindiğinde bu bakış açısı ikiye ayrılmıştır. Birinci yaklaşım 1970'lerin annelik algısına ilişkin eleştirel bakış açısını sürdürürken, ikinci yaklaşım; annelik kurum ve pratiğinin feminist bilinç ile anlamlandırılması gerektiğini söyler. O tarihlerde ortaya çıkan natüralist akım feminist yaklaşımın anneliğe olumlayıcı bakış açısında etkin olmuştur. Kadınlar ve doğa arasında ilişki kurmayı salık veren natüralist akım, annelik özüne ve içgüdüsüne vurgu yaparak bu yönde bir etki oluşturduğu kabul edilir. Maternal-natüralist feminizm kadınların kamusal alandan, siyasetten ve katılımcı yurttaşlıktan uzaklaştırıldıklarını görmek yerine; kadınların etki alanı olarak tanımlanan özel alana dikkat çeker (akt. Hançer:189-190).

Badinter'e göre annelik olgusunun tarihsel sürecinde en önemli kırılma 18. yy'da olmuştur. Bu büyük kırılma "yeni anne" imajını oluştururken, dönem söylemlerinin etkisi bile bu durumu kadınların önlerine çıkan ekonomik imkânlarla ve bu imkânların doğurduğu toplum içinde daha avantajlı konum umudu olduğunu iddia eder (Badinter, 1992, Çev. A. Ekmekçi).

1.1.2. Annelik Yaklaşımları

Annelik yaklaşımları sosyolojik açıdan Garey'e göre üç temel kategoride ele alınmıştır.

- **Özcülük Yaklaşımı:** Anneliği dünyanın her yerinde sabit doğası olan ve biyolojiyle ilintili kadının vazgeçilmez bir parçası olarak görürler. Özcü düşünceye göre; Tam manasıyla kadın olabilmenin yolu anne olmaktan geçer. Annelik içgüdüseldir ve sağlıklı her kadın anne olmayı ister. Hamilelikle birlikte bebeğiyle arasında bir bağ oluşan anne adayı hamileliğin tüm zorluklarına katlanarak doğumu gerçekleştirir ve bebeğini memnuniyetle büyütür. Kadının bunları yapmasını sağlayan annelik içgüdüsüdür. Annelik içgüdüsü mitolojisi üzerinden tüm

kadınların anne olmayı istedikleri ve anne oldukları yargısına varılır. Annelik kutsallaştırılır ve kadın annelik üzerinden tanımlanır. Böylece anne olmayı istemeyen kadınlar tam kadın olamamış olarak görülür.

- **Sosyal Yapısalcı Yaklaşım;** Anneyi toplumun sosyo-ekonomik bileşenlerinin bir ürünü olarak görür. Yani, anneliğin yapılandırılma şekli, nasıl tecrübe edildiği ve gereklerinin yerine getirildiğinin belirlenmesi noktasında toplumun yapısal bileşenlerine, birincil olarakta ekonomik yapısına öncelik verirler.
- **Sosyal İnşacı Yaklaşım;** Anneliği kadının temel bir özelliği bir veya toplumsal yapının bir ürünü olarak değil, toplumda yaşayan insanların ve kültürün bir kurgusu olduğunu düşünürler. Bu yaklaşımı anneliğin coğrafyalara göre farklılık gösterdiği ve anneliğe dair beklenti, tanım ve normların değişken oluşudur (akt. Seçer, 2015: 34).

1.2. SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN ANNELİK

1.2.1. Çalışma Yaşamında Annelik

Kadının toplumdaki yeri yüzyıllardır evin içiyle sınırlandırılmış, görev alanı çocuklar ve ev işleri olarak belirlenmiştir. 19. yüzyılın sonlarında meydana gelen sanayi devrimi sonrası kadınlar eğitim görme ve ev dışında çalışma hayatına girmeye başlamışlardır (Kuzgun ve Sevim, 2004:18). Sanayi üretimi için gerekli olan işgücünün karşılanması amacıyla kadınların erkeklerle birlikte fabrikalarda çalışmaya başlamasıyla toplumsal cinsiyet rollerinin yapısı da değişmeye başlamıştır. Kadının anne olması ile birlikte konu daha hassas bir hale gelmiş ve yasal düzenlemeler yoluyla çalışma yaşamında anne, son yıllarda sıkça dikkate alınan bir olgu haline gelmiştir. 1970 ve 1980’li yıllardan beridir feminist bir ideal olarak, popüler hale gelen “çalışan anne” ideolojisi, iş dünyasında kadının var olması ve kadından beklentilerin artması sebebiyle yoğun annelik ideolojisine alternatif olarak görülmüştür. Çalışan anne kavramı, “Çocuğu veya çocukları olan ve haftada en az 10 saat ev dışında bir işte çalışan kadın” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bu tipik çalışan anne tanımının dışında, içinde kuralızsızlık, düzensizlik ve korumasızlık bulunan “Atipik” çalışan anne tanımlamasında, kısmi süreli çalışma, geçici,

yevmiyeli, kendi hesabına çalışma, evde çalışma ya da ücretsiz aile çalışması gibi tam süreli olarak çalışmaktadır. Seçer'e göre çalışan anne, toplumsal cinsiyete dayalı bir sınıflandırmadır. "ocukları olan çalışan" yerine "alışan Anne" söylemi temel kimliğin, annelik kimliği olduğunu göstermektedir (Seçer, 2015: 36).

Blitz tarihsel sürece bakıldığında kadınlarla erkeklerin benzer istihdam fırsatlarına ulaştıklarını söylemenin doğru olmadığının söyler. Kadın alışanlar genelde erkeğin amir olduğu hizmet sektöründe, belirli işlerde yoğunlaşmıştır. Kadın alışan bu pozisyonuyla ikinci sınıf insan muamelesi görmüş, erkek ise g, akıl ve rasyonalite ile birlikte değerlendirilmiştir (akt. Seçer, 2015:39).

İsviçre'nin Davos kasabasında 22-25 Ocakta toplanan Dünya Ekonomik Forumu (WEF) yayınladığı cinsiyet eşitliği raporunda, kadınların erkeklerle aynı creti alabilmesi için 257 yıl geçmesi gerektiği, eşit haklara sahip olabilmesi için ise geçen srenin 100 yıl olduğu belirtildi. Cinsiyet eşitliği listesi hazırlanırken şu kriterler dikkate alınmıştır. Kadınların ekonomiye katılımı, fırsat eşitliği, eğitim imkanları, sağlık ve kadının siyasi güçlendirilmesi olarak belirlendi. 153 ülkenin bulunduğu cinsiyet eşitliği sıralaması raporunda 2020 yılında ilk sıralarda İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç bulunurken; Türkiye 130. Sırada yer almaktadır (WEF, 2020).

1.2.2. Çalışma Yaşamında Annelere Yönelik Ayrımcılık

Kadınlığın doğal sonucu olarak annelik, çalışma yaşamında son yıllarda fazlaca dikkate alınan bir olgu haline gelmiştir. Kadının alışan anne olarak çalışma hayatında var olması, annelik sorumluluklarıyla birlikte kadın sorunlarının daha fazla artmasını ve derinleşmesini gündeme getirmektedir. alışan annelerin kariyer imkânlarından mahrum kalmaları, performans düşüklüğü beklentileri dolayısıyla düşük ücretli işlerde çalıştırılmak istenmeleri gibi problemler çalışan annelere cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını göstermektedir (Seçer, 2010: 33).

Nicolson kadınların iş hayatında karşılarına çıkan, ayrımcılığa neden olan üç temel yapısal faktör bulunduğunu ifade eder. Bu faktörlerden; ocuk bakımındaki destek yetersizliği ve çalışan kadınlara yönelik rol model eksikliği gibi yapısal engeller ve n yargılar, inançlar ve erkeklerin dışlayıcı davranışları gibi açık olmayan engeller ve ataerkil örgüt yapılarının kadınların çalışma motivasyonlarına,

öz saygılarına yapılan bilinçli olmayan psikolojik engeller olarak sıralanabilir. Buna bağlı olarak uzun çalışma saatlerinin hakim olduğu, çocuk bakım hizmetlerinin yetersiz olduğu ve mesai saatlerinin çocuk bakıma uygun olarak düzenlenmediği iş gücü piyasasında anneliğin açık ve önemli bir ayrımcılık sebebi olduğu ileri sürülmektedir (akt. Seçer, 2010: 50)

1.2.3. Çalışan Annelerin Önündeki Engeller

1.2.3.1. Annelerin Kendi İçindeki Engeller

Çalışan kadınlara karşı oluşmuş olumsuz önyargıları kabul etme, çocuk bakımı ve aile konusunda suçluluk hissetme, iş yaşam çatışması, özgüven eksikliği, karar verememe, kendini geliştirme konusunda istekli olmama, şartlarını geliştirme ve değiştirme arzusu duymamak, örgütlerde yaşadığı problemlerin çözülemeyeceğine inanmak, kariyerde yükselmeyi göze alamamak ve tercih etmemek kadınların kendi kendilerine koydukları engellerdendir (Örücü, Kılıç ve Kılıç, 2007). Aytaç'a göre kadının çalışan, anne ve eş olarak toplumsal hayatta birçok farklı rolleri ve sorumlulukları vardır. Kadın üzerine aldığı bu rollerle farklı beklentilere cevap vermek zorunda kaldığı için bu roller kadına gerginlik ve rol çatışması yaşatabilmektedir (Bağcıoğlu, 2019: 386)

1.2.3.2. Aile İçindeki Engeller

Günlük hayatta çalışan annelerin yaşadıkları sorunlar ailede birilerinin yardım etmesi durumunda daha kolay çözülecektir. Çocukların bakımı, evin işleri sadece annenin görevi olmamalı, anne ve babanın ortaklaşa sorumluluğu olmalıdır. Annenin çalışma hayatında olması yalnızca çocuğu değil babayı da etkilemektedir. Babanın da bu duruma uyum sağlaması gerekmektedir. Yemeğin hazırlanması, çocukların sorumlulukları, gidilecek yerler gibi sorunlar çıkmaktadır (Yavuzer, 2010).

1.2.3.3. Örgütlerdeki Engeller

Annelik Duvarı: Williams annelik duvarını anneye yönelik ayrımcılık türlerinden bir engeldir olarak tanımlar. Annelik duvarı, kadınların kariyer ilerlemelerinin önünde cam tavandan daha önce karşılaştıkları bir engeldir. Kadınların hamile kalması ve doğum iznine ayrılımlarıyla başlayan ve daha sonra meslektaşların ve üstlerin anneyi eskisine oranla daha yetersiz değerlendirmeleriyle

annelik duvarı örülmeye başlanır. “Annelik duvarı” yalnızca anneleri değil, iş ortamı ve akademik hayattaki bütün kadınları, amirlerin bütün kadınların potansiyel olarak anne olabilecekleri düşüncesiyle olumsuz etkilemektedir. Ayrıca “annelik duvarı”nın tüm kadınları olumsuz etkilemesi, anne olmayan kadınlarla anne olan kadınları karşı karşıya getirip, rekabet oluşturmaya yoluyla oluşmaktadır. Bu ayrımcılık türü çocuksuz kadınların daha fazla olduğu akademik ortamlarda daha şiddetli olduğu düşünülmektedir (akt. Seçer, 2015: 60).

Mobbing (Bezdiri) Kavramı: Lynman (2005) “ işyerinde psikolojik taciz” olarak tanımladığı mobbing kavramı, çalışma psikolojisi alanındaki çalışmalarda çalışanların birbirlerini rahatsız ve huzursuz edici davranışlarla taciz etmeleri, birbirlerine kötü davranmaları; kısaca çalışanlar arası psikolojik şiddet uygulamaları anlamında kullanılmaktadır. İşyerinde psikolojik taciz, örgüt içinde gerilimin ve çatışmalı bir atmosferin oluşmasına neden olan tüm psikolojik etmenlerin bir araya gelmesiyle oluşan, örgüt sağlığını bozan, çalışanların iş doyumu ve çalışma barışını olumsuz yönde etkileyen temel bir örgütsel sorundur. Bu durum uzun bir süre devam ettiği takdirde bireyin, örgüt ve çalışma yaşamının dışına itilmesi kaçınılmazdır (Tınaz, 2006:7-8)

Cam Tavan Kavramı: Cam tavan kavramı 1986’da Hymovitz ve Schellard tarafından Wall Street Journal’ın “İş Yaşamında Kadın” konulu haberde ilk defa kullanılmıştır. “İşletme, hükümet, eğitim ve kar amacı gütmeyen organizasyonlarda, üst kademe pozisyonlara ulaşmak için çabalayan kadınların karşılaştığı engeller” olarak tanımlanmıştır (Bingöl, Aydoğan, Şenel ve Erden, 2011:117).

Kadınların işgücüne katılımını engelleyen birçok sebep bulunmaktadır. Bunlar sebepleri ekonomik ve sosyal faktörler olarak iki gruba ayırırsak, ücret düşüklüğü, sosyal güvenlikten yoksun olma gibi ekonomik faktörler ve ataerkil zihniyet, eğitim eksikliği ve toplumsal cinsiyet algıları gibi sosyal faktörleri sayabiliriz (Önder, 2013: 47-54).

1.3. İŞ HUKUKU AÇISINDAN ANNELİK

Ayrımcılık Yasağı: Çalışma hayatında kadınların erkeklerle eşit durumda olması ve ayrımcılığa tabi tutulmaması gerekmektedir. 4857 Sayılı İş Kanunu’nun 5. maddesinde belirtildiği üzere işveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler mecbur kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının

oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz. Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılamaz. İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.

Analık Halinde Çalışma ve Süt İzni: 4857 sayılı İş Kanunu'nun 74. Maddesi uyarınca; kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı haftalık müddette çalıştırılmamaları gerekmektedir. Çoğul gebelik durumunda kadın işçinin doğumdan önce çalışmadığı halihazırda mevcut olan sekiz haftalık iznine iki hafta süre eklenir. Bununla birlikte sağlık durumu imkan verdiği takdirde, doktorun uygunluk vermesi kaydı ile kadın işçi kendi iradesiyle doğumdan önceki üç haftaya kadar çalışmayı sürdürebilir. Bu imkanın kullanılması halinde, kadın işçinin izni olmasına rağmen çalıştığı süreler doğum sonrası izin süresine eklenir. Kadın işçinin erken doğum yapması durumunda ise doğumdan önce kullanamadığı izin süreleri, doğum sonrası sürelerle dahil edilir. 6663 Sayılı Kanun marifetiyle yapılan düzenleme gereğince, 4857 Sayılı İş Kanunun 74. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kullanılan doğum sonrası analık hali izninin sonlanması akabinde çocuğunun gözetimi ve yetiştirilmesi maksadıyla ve çocuğun hayatta olması şartıyla kadın işçi ile üç yaşını doldurmamış küçüğü evlat edinen kadın veya erkek işçilere talep etmeleri durumunda birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı oranında ücretsiz izin verilir. Çoğul doğum söz konusu ise bu süreler otuzar gün artırılır. Çocuğun engelli doğması halinde bu süre üç yüz altmış gün olarak uygulanır. Doktor görüşü ve tensibi doğrultusunda lüzum görülürse, hamile kadın işçinin sağlığı gözetilerek daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu biçimde çalıştığı dönem süresince kadın işçinin ücreti tenzil edilemez. Talep ettiği takdirde kadın işçiye, on altı haftalık iznin bitimine veya çoğul gebelik halinde on sekiz haftalık iznin sonlanmasına müteakip altı aya kadar ücretsiz izin verilir. Kadın işçilere doğumdan sonraki bir yıl içinde çocuklarını emzirebilmeleri maksadıyla bir buçuk saatle sınırlı olmak kaydıyla süt izni verilir. Süt izninin günlük çalışma süresi içinde hangi periyotlarla kullanılacağı kadın işçinin inisiyatifindedir. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır.

Analık Geçici İş Göremezlik Ödeneği: 5510 Sayılı Kanun'un 18. Maddesi gereğince sigortalı kadının analığı durumunda, kadın sigortalıların doğumdan önceki bir yıl içinde en az doksan gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmesi koşuluyla doğumdan önceki ve sonraki sekizer haftalık sürede, çoğul gebelik halinde ise doğumdan önceki sekiz haftalık süreye iki haftalık süre eklenerek çalışmadığı her gün için analık geçici iş göremezlik ödeneği ödenir.

Emzirme Ödeneği: 5510 Sayılı Kanunun 16. Maddesi uyarınca sigortalı kadına ya da sigortalı erkeğin sigortalı olmayan doğum yapmış eşine, her çocuk için yaşaması şartıyla doğum tarihinde geçerli olan asgari ücretin üçte biri miktarınca emzirme ödeneği olarak verilmektedir.

Doğum Borçlanması: 5510 Sayılı Kanun'un 41. maddesine göre sigortalı sayılanların ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile sigortalı kadının, üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla borçlanılacak sürelerde uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalı sayılmaması ve çocuğunun yaşaması şartlarıyla talepte bulunulan süreleri borçlanması mümkündür. (<http://işkanunu.com>).

İKİNCİ BÖLÜM

2. GİRİŞİMCİLİK İLE İLGİLİ TANIMLAR VE YAKLAŞIMLAR GİRİŞİMCİLİK TÜRLERİ: KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE ANNE GİRİŞİMCİLİĞİ, GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİ

2.1. GİRİŞİMCİLİK

2.1.1. Girişimcilik İle İlgili Tanımlar ve Yaklaşımlar

“Girişimci” kelimesi köken olarak 13. yüzyıl Fransızcasında kullanılan bir fiil olan “entreprendre” den gelmekte olup, “bir şey yapmak” veya “ üstlenmek” anlamına gelmektedir. 16. yüzyıla gelindiğinde, isim hali olan “entrepreneur” kelimesi yaygınlaşmış olup ticaretle uğraşan kişileri adlandırmaktadır. Girişimcilik kavramı 1700’lü yıllardan itibaren akademisyenlerin ilgi alanına girmiştir ve günümüze kadar farklı bilim dalları, farklı bakış açılarıyla konu ele alınmıştır. Tarihsel süreçte girişimcilik kavramı, iktisadi teoride, sosyoloji, psikoloji ve işletme alanlarında ele alınmış ve girişimciliğin ekonomiler, işletmeler ve bireyler için anlamı hem girişimcilik kavramı hem de geliştirilmesi anlamında irdelenmiştir. 18. yüzyılda İrlanda asıllı Fransız iktisatçı olan Richard Cantillon “Essai sur la nature ducommerce en generale” adlı çalışmasıyla girişimciliği iktisat literatürüne ilk tanıtan kişi olarak girişimciyi, hammaddeyi belirli bir fiyattan alıp belirsiz bir fiyattan satmaya çalışan, dönüşümü başlatan arabulucu olarak tanımlamaktadır (Göker, 2019: 5). Fransız Ekonomist Jean-Baptiste Say, 1800’lerdeki “Politik Ekonomi” çalışmalarında girişimci kelimesi ile “maceraperest” kavramlarını özdeşleştirmiştir, girişimciyi risk peşinde koşup işini kuran birisi olarak görmüştür. Say’a göre, girişimci “*Yeni ürün ve hizmetler sunarak, yeni organizasyonlar kurarak ya da yeni hammaddeleri kullanarak mevcut ekonomik düzeni değiştiren kişi*” olmaktadır (Çelik, 2018:11)

Avusturya asıllı ABD’li iktisatçı Joseph Alois Schumpeter’e göre “*Bizim açımızdan gelişme, yeni kombinasyonların gerçekleştirilmesiyle tanımlanır ...Yeni kombinasyonların yerine getirilmesi girişim olarak ifade edilirken; işlevi onları yürütmek olan bireylere girişimci diyoruz* (Göker, 2019:1). Schumpeter girişimciyi, başkalarının farketmediği fırsatları gören bir buluşu, yeni bir tekniği kullanarak üretim sistemi sürecini yenileyen, düzenleyen ve yöneten kişi olarak tanımlamaktadır. Eski bir malın yeni bir üretim tarzıyla üretimi veya yeni mal üretimi ya da farklı bir hammaddenin üretime dahil edilmesi, endüstrinin bir dalında yeniden düzenlemeyi, üretim sürecini tasarlamayı kapsayan çalışmaları yapan kişi olarak adlandırır. Hisrich ve Peters girişimciliği, yeterli zaman ve emek yardımıyla sosyal, finansal ve psikolojik riskler dikkate alınarak ekonomik kazanç ve kişisel tatminlerin elde edildiği, yararlı ve değeri olan farklı materyaller ortaya koyma süreci olarak tanımlanmaktadır (Karadal, Erdem, 2017: 234-235).

Girişimciliğin özellikler yaklaşımından ziyade, davranışsal yaklaşımının önemli bir perspektif olduğu belirtilmiştir. Bu davranış biçimleri; inisiyatif almak, kaynakları ve koşulları kullanabilme, risk ve başarısızlığı kabul etme olarak belirtilmektedir (Baysal, 2021: 9).

Girişimci genel anlamda, müşterilerin taleplerini karşılamak için üretim faktörlerini emeğiyle birlikte ortaya koyan ve parasını riske atan kişidir. Girişimciler yeni ürün ve hizmetle toplumda bir değişim meydana getirirler ve bu yenilikler bazen sektörde birçok şirketin batmasına neden olabilmektedir. Girişimciler bazende sektördeki fırsatları dikkate alarak farklılık oluşturmaya çalışan iş insanıdır. Tüm bu tanımlara göre girişimci;

- Fırsatları fark eden,
- Katma değer oluşturan,
- İstihdam oluşturan,
- Cesurca riske girip yenilik yapan, rekabette avantaj sağlayan,
- Değişime adapte olan ve değişime yön veren
- Ülkenin refahının lokomotifi olan kişilerdir (Aktaş, 2019: 24).

Müftüoğlu'na göre girişimci, bir işi yapmaya girişen ve bundan çekinmeyen kişidir. Üretim faktörlerini bir araya toplayarak, iktisadi mal ve hizmet üretimi için ihtiyaç olan girişimi başlatan, ayrıca üretim için gerekli finansal kaynakları ve üretimin değerlendirileceği pazarları bulan kişidir. Ekonomik değerlerin oluşturulması için ihtiyaç duyulan üretim faktörleri bileşimi, biyolojik veya mekanik bir olay olmayıp, insan tarafından gerçekleştirilir. Girişimcilik diye adlandırdığımız, ekonomik değerleri meydana getirilmesinde en önemli unsur insandır (Müftüoğlu, 1989).

Girişimcinin faaliyetlerindeki asıl hedefi, kar etmektir. Girişimci, bir yandan risk altına girmekte diğer yandan üretim faktörlerini ulaşılarak, onları kullanmaktadır. Bu nedenle girişimcinin, yöneticilik özelliklerini de taşıması gerekir. Girişimciler birer manav, tamirci, perakendeci olabilecekleri gibi büyük marketler, fabrikalar, holdingler kuran kişiler de olabilir (Durukan, 2005: 131). Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta “girişimcinin kim olduğu” sorunudur. Bu durumda tanımların tamamında ortak olan noktalara dikkat edildiğinde, girişimcinin temel fonksiyonlarının “başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkınlığı” olduğu anlaşılmaktadır (Titiz, 1994: 3).

Risk alarak yenilik yapan kişi girişimcidir. Yani girişimci, fırsatları kollayan ve onları bulduğunda her tür riski alarak gerçekleştirmeye çalışandır. Girişimcilik de girişimcilerin risk alma, fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tümüne verilen addır. Bu nedenle hem şirket açma süreci, hem de yenilikler yapma süreci girişimcilik kapsamındadır. Girişimcilik tanımında yenilik vardır ve bu yenilik mevcut kaynakların yeni bir birleşimini ifade eder, bir diğer deyişle yeni bir malın ya da servisin üretimi, yeni bir üretim metodunun geliştirilmesi, yeni bir pazarın oluşturulması yeni bir hammadde kaynağının bulunması ve endüstrinin yeniden yapılandırılması yeniliktir (TÜSİAD, 2003).

Girişimciliğin birçok tanımı olmakla beraber, bu tanımların tümünde ortak olan nokta girişimcinin daima “başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkınlığıdır”. Girişimci, mal ve hizmet üretimini gerçekleştirebilmek için riski üstlenerek doğal kaynak, sermaye, emek gibi üretim faktörlerini bir araya getirip faaliyete geçiren kişi olarak

tanımlanabilir. Girişimcilik, bir iş fikrine sahip olarak pazardaki fırsatları değerlendirmek mal ve hizmet üretmek amacıyla sermaye, doğal kaynak, emek gibi üretim faktörlerinin bir araya getirilerek, işletmesiyle ilgili faaliyetler olarak tanımlanabilir (Tekin, 2009:2-3).

Girişimcilikle ilgili çeşitli kuramlar ve yaklaşımlar vardır. Bu kuramlar, girişimcinin ve girişimciliğin nasıl ortaya çıktığına odaklanmışlardır. Her ne kadar farklı kuramlar ve farklı yaklaşımlar olsa da bunların birbirlerini reddetmediği, tersine birbirlerini tamamladıkları, konuyu farklı boyutlarıyla ele aldıkları gözlemlenmiştir. Girişimcilikle ilgili başlıca yaklaşımlar şunlardır:

- Kişilik Özellikleri Yaklaşımı;
- Bilişsel Yaklaşım;
- Girişimsel Niyet Yaklaşımı;
- Beşeri Sermaye Yaklaşımı.

Kişilik Özellikleri Yaklaşımı: Girişimci davranışın ve girişimciliğin meydana gelmesinde kişilik özelliklerinin belirleyici olduğuna öne çıkaran yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, girişimcilerin kendilerine has özellikleri vardır ve bu özellikler bu kişileri girişimci kıldığı gibi diğer insanlardan da farklı yapar (Gartner, 1988, s.11-20; Naffziger ve Diğerleri, 1994, s.30-38; Uygun, 2016, s.35-52).

Bilişsel Yaklaşım: Bireyleri girişimci yapan özelliklerin zihinsel oluşumunun kaynaklarını ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Bu yaklaşım, girişimcilerin işletmelerini kurmalarında ve onu büyütmelerinde zihinsel modellerden nasıl yararlandıklarını araştırır (Baron, 1998, s.277-290; Baron, 2004, s.223-235; Mitchell ve Diğerleri, 2002, s.95-100; Uygun, 2016, s.55-71).

Girişimsel Niyet Yaklaşımı: Bu yaklaşım girişimsel niyetin nasıl ortaya çıktığını bulmaya odaklanır. Buna göre, bireysel ve bağlamsal şartlar, girişimsel niyetlerin oluşumu sürecinde akılcı ve sezgisel düşünme sistemi ile etkileşim içerisine girer ve böylece girişim olarak ifade edilen örgüt ortaya çıkar (Westhead ve diğerleri, 2003; Uygun, 2016, s.75-90).

Beşeri Sermaye Yaklaşımı: Girişimciliğe “beşeri sermaye yaklaşımı”, bilgi, beceri ve yeteneğin girişimcilikteki önemini ele alır. Bu kurama göre, başkalarına

göre daha yüksek düzeyli girişimcilik bilgi, beceri ve yeteneğine sahip olan bireyler girişimcilikte daha yüksek başarıya sahip olacaklardır (Becker, 1975; Uygun, 2016, s.93-131).

2.1.2. Girişimciliğin Önemi

Ekonomilerde sağlıklı bir üretim modeli var olabilmesi için toprak, emek, sermaye faktörlerinin girişimci ruhu ile beslenmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde kaynakların optimal kullanımı mümkün olur. Bu sebeple girişimcileri, günümüzde üretimin anahtar unsurlarından biri olarak görmek mümkün olmaktadır. Çünkü emeği, teknolojiyi, hammaddeyi, sermayeyi bütüncül ve rasyonel bir yaklaşımla değerlendirebilecek kilit unsur girişimciliktir. Küreselleşme 1990'lü yıllardan sonra tüm dünyada etkinliğini arttırarak, rekabet yoğun bir ortamı getirmiştir. İşletmeler bu yoğun rekabet ortamında bir taraftan ürünlerde farklılaşmaya giderken diğer taraftan yeni sektörlere girmek zorunda kalmışlardır. Bütün bu faaliyetler, girişimciliğin önemini ve fonksiyonunu arttırmaktadır. Günümüzde sürekli karşılaşılan ekonomik krizler artık çoğunlukla yerel, hatta ulusal boyutta kalmamakta, domino etkisi gibi tüm dünya ekonomilerini etkisi altına almaktadır. Yani küreselleşmeyle birlikte küresel krizlerde meydana çıkmıştır. Kriz türleri ne olursa olsun, sıkça yaşanan krizlerin olumsuz etkilerini en aza indirebilmek veya krizleri fırsatlara dönüştürebilmek girişimciliğin fonksiyonel olmasıyla mümkündür (Küçükaltan, 2009: 21)

Girişimcilik faaliyetleri, kapitalizmin meydana çıktığı dönemlerden bu güne kadar varlığını devam ettirmiş ve popülaritesi 1980'lerden sonra daha da artmıştır. Girişimcilik faaliyetleriyle birlikte yeni istihdam alanları oluşturularak toplumsal refahın artırılması ve ekonominin büyümesinin sağlanması için yeni istihdam alanları oluşturulmuştur. Dünya Girişimcilik Platformu (Global Entrepreneur Monitor-GEM) tarafından 29 ülkede yapılan bir araştırmada girişimcilik faaliyetlerinin ekonomik büyüme üzerinde etkisi olduğu ortaya çıkarılmıştır. Girişimcilik faaliyetleri ile toplumsal refah ve yeni zenginlik kaynaklarının oluşturulması için zemin hazırlanır, gelişmekte olan ülkelerin hızlı bir ekonomik büyümeye sahip olması sağlanır, gelişmemiş ülkelerin yapılanmasının temeli atılır ve gelişmiş ülkelerde dinamik ekonominin devamı sağlanır. Girişimcilik faaliyetleri

neticesinde kurulan yeni işletmeler, yeni istihdam alanları oluşturarak gayrisafi milli hasılaya önemli katkılarda bulunur ve ekonomik değer yaratmanın temel unsurunu oluşturur (Naktiyok, 2004:11).

Girişimciliğin ekonomik ve sosyal alanda iki temel fonksiyonu vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

Girişimcilik ekonomik alanda;

- İstihdam hacminin genişletilerek işsizliğin önlenmesinde,
- Ekonomik büyümenin ivme kazanmasında
- Yeni endüstrilerin ortaya çıkmasında
- Refah seviyesinin yükseltilerek geniş bir toplumsal alana yayılmasında ve orta sınıfın kalkındırılmasında,
- Bölgesel gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılmasında ya da azaltılmasında işlevseldir.

Girişimciliğin sosyal alanda;

- Teknolojik birçok icadın insanların yararı için yenilikçi ürün veya hizmetlere dönüştürülmesinde,
- Değer oluşturmada,
- Sosyal yapıda da değişimci/yenilikçi yeni bir sürecin başlatılmasında,
- Girişimcilik işlevseldir. Risk üstlenme, yenilikçi ve öncü olma niteliği vardır (Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012: 233-234).

Günümüz bilgi toplumunda girişimciliğin önemini şöyle ifade edilmektedir; Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" isimli kitabıyla dünya açısından kapitalist ekonomik sistemin temelleri atılmış, sanayi devriminden sonra üretim ve ticaret hacminin artmasıyla beraber daha serbest hale gelen, rekabetin yoğun bir piyasa ekonomisine dönüştüğünü ifade etmek mümkündür (Durukan, 2007: 28).

TUSİAD (2003) Türkiye’de girişimcilik raporunda girişimciliğin ekonomideki önemini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

- İşsizlik sorununa bir çözüm olanağı sunduğu gibi, ayrıca ekonomik büyümenin dinamosudur.
- Girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür, çünkü üretim

kaynaklarını yeni bir tarzda birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlar, ama daha da önemlisi kullanılmakta olan üretim araçlarının ve mevcut girdilerinin değişik şekillerde kullanımı ile üretimi artırır.

- Girişimci, yeni düşünceleri yaratılması, yayılması ve uygulamasını hızlandırır, ayrıca yeni endüstrilerin doğmasına yol açar. Teknolojiyi kullanan sektörlerde verimliliği artırır ve hızla büyüyen sektörler yarattığı için ekonomik büyümeyi hızlandırır (TÜSİAD, 2003).

Girişimcilik, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını sürdürülebilir kılmanın tek yoludur. Üniversitelerin katkısı olmadan girişimcilikte sonuç almak mümkün değildir. Dünya'da en güzel örneği Amerika 'da MIT ve Stanford, İngiltere'de ise Cambrigde olan "3. Kuşak Üniversite" ler profesyonel ve araştırmacıların yanında girişimci de yetiştirmeye başladı. Bu üniversitelerin çevresinde girişimcilik mahalleleri, hatta kentleri oluşmaya başladı. Silikon vadisini girişimciliğin beşiği yapan kurumlar Stanford ve California-Berkeley Üniversiteleridir. Boston-Cambridge bölgesinin dünyada kilometre başına en çok girişimciye, patente ve girişim sermayesine sahip olmasının nedeni ise MIT'dir. Türkiye'de ekonomiye ve istihdama katkıda bulunacak girişimcilerin çıkması için üniversitelerimizin bir an önce girişimci üniversitelere dönüştürülmesi gerekmektedir (Erkut, 2017: 81).

2.1.3. Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca insanoğlu mutlaka bir girişimcilik faaliyetinin içinde olmuştur. İlkel dönemlerde bile insanoğlu günümüzdeki girişimcilik tanımı içinde bulunan risk almak, yenilik yapmak gibi unsurlar barındırıyorlardı ve hayatlarının devamı için girişimcilik yapıyorlardı. Avcı toplayıcı dönem sonrası tarımla beraber yerleşik yaşama geçilmesiyle, tarımsal faaliyet dolayısıyla ihtiyacından fazlasını üretmeye başlamış ve bu fazla üretimi değerli madenler ve ürün karşılığında takas etmek yoluyla girişimcilik fikrinin alt yapısı oluşmaya başlamıştır (Durukan, 2006: 25-37).

Orta Çağda girişimciler kişisel riskler almadan, büyük tarım sahaları, kale ve kamu binalarının inşası, manastır vs. dini yapıların inşası gibi feodal sistemin karar

verdiği projelerin gerçekleştirmişlerdir. Orta çağda girişimciliğin farklı bir boyutu korporasyonlarla gerçekleştirilmiştir. Avrupa'da korporasyonlar küçük sanayi kuruluşları (meslek kuruluşları, esnaf kuruluşları) olarak biliniyordu. Üretim faktörleri mal sahibi olan girişimciye aittir. Korporasyonlar üretici ve tüketici arasına aracı koymaksızın, girişimciler işinin başında bulunmakta ve çalışmaktadır (Özgüven 1992: 30).

Merkantilizm etkisiyle 16. yüzyılda özel ve kamu girişimlerine kendi ürünlerini, altın karşılığında diğer ülkelere ihraç etme çalışmaları sonucu olarak büyük sanayi kuruluşları meydana çıkmıştır. Merkantilizmin sonrasında Avrupa'da liberalizmin etkisiyle rasyonalizm öne çıkmış, rekabet en yüksek seviyeye çıkmış ve sınır ötesi ticaretin de desteklenmesiyle özel sektör girişimciliği büyük önem kazanmıştır. Risk unsuru ilk kez 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Hükümetlerle yapılan sözleşmelerin sabit fiyatlar üzerinden imzalanmaya başlamasıyla iş bitiminde ortaya çıkacak kar veya zarar olasılığı risk unsurunu da getirmiştir.

Sanayi devrimiyle modern girişimcilik süreci başlamıştır. Sanayi devriminin hızlanmasını artırmıştır. Bunlardan birincisi bilimsel bilgi, ikincisi ise coğrafi keşifler ve ticaret sonucunda ortaya çıkan sermayedir. Kısa zamanda büyük boyutlara ulaşan bu sermaye birikimi, Newton ve Galile gibi bilim adamlarının öncülüğünde kurulmuş olan modern bilim metodolojisi ile birleşmiş ve geriye sadece, bu kaynakların en verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak sanayi devriminin gerçekleşmesi kalmıştır. Çünkü sanayi devriminden sonra önem kazanan girişimciler, modern bilim temelinde ulaşılan bilgilerden faydalanarak, büyük hacimli üretime imkân sağlayan yeni teknolojik ilerlemelere imza atmışlardır (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 61- 62).

Fütürist Alvin Toffler (2002) ortaya attığı “üç önemli dalga” yaklaşımı ile girişimciliğin gelişime katkı sunmaktadır. Bu yaklaşımında Toffler insanlığın üç önemli aşamasından bahseder. İki aşamanın geçtiğini ve üçüncü dönemin başlangıcını oluşturan tarihsel bir dönüm noktasında bulunduğunu ileri sürmüştür. Toffler “Birinci Dalga” da toprağın en kıymetli değer olduğu tarım toplumundan bahseder. “İkinci Dalga” da fabrika toprağın yerini alır ve sanayi toplumu oluşur. Nihayet “Üçüncü Dalga” bilgisayar devrimi ve teknolojik gelişme sayesinde 1950’lerden bu yana hızlanarak gündem oluşturmıştır. Bilgisayar devrimi ise

1970’lerde daha da ilerleyip, internet devriminin doğmasına yol açmıştır (akt. Çelik, 2018: 21)

2.1.4. Türkiye’de Girişimcilik Tarihi

Literatürde, Türk girişimcilik tarihi dört ana döneme ayrılarak incelenmiştir. Bu dönemler sırasıyla; Cumhuriyet öncesi dönem, Cumhuriyet döneminin ilk yılları, 1950-80 dönemi ve 1980 sonrası dönem olarak ele alınmıştır. Aşağıda gösterilen tarihsel dönemler girişimciliğin gelişiminde çevre faktörlerinin etkilerini ortaya koymaktadır. Bu çevre faktörleri Türkiye’ye ait özellikleri kapsamaktadır.

2.1.4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türklerin Orta Asya’dan, Anadolu’ya göç etmesiyle, göçebe toplumundan yerleşik toplum halini almalarından itibaren, ticaret ve özellikle de zanaatkarlık konularında oldukça gelişmişlerdir. Selçuklular devrinde ve Osmanlının kuruluş döneminde bir esnaf-sanatkar örgütü olan Ahilik teşkilatı oldukça etkili olmuş ve başarı göstermiştir. Hatta bu örgüt Osmanlının kuruluş ve yükselme devirlerinde askeri ve siyasi açıdan da rol oynamıştır. Osmanlı hükümdarlarının, imparatorluğu oluşturan milletlerden bir iş bölümüne giderek Türkleri ticaret dışında bırakmasıyla, girişimcilik de bir duraklama dönemine girmiştir. Ticareti Osmanlı İmparatorluğunda Rum, Yahudi ve Ermeniler üstlenirken, Türkler askerlik, ulemalık, bürokratik, tarım ve hayvancılık gibi işlerle meşgul olmuşlardır. Dolayısıyla, Türk toplumu yedi-sekiz nesli kapsayan asırlarca ticaretin dışında kalmış ve Türk insanında gerek sosyo-kültürel gerekse etik açılardan istenilen oranda bir ticaret alt yapısı ve ticaret kültürü oluşturulamamıştır. Ancak İmparatorluğun son dönemlerinde ve özellikle de İttihat ve Terakki döneminde “Türk’ten iş adamı ve tüccar yapma”, “Müslüman ve Türk ticaret adamı oluşturma” konusunda büyük çabalara girişilmiştir. Bu gayretler, Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde büyük önem kazanmış ve yeni cumhuriyetin ekonomik alandaki başlıca stratejilerinden birini oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilanından dokuz ay önce, İzmir’de 1923 Şubat ayında toplanan İktisat Kongresi’nde alınan ilke kararlarından biri de, “Türk ve Müslüman ahaliden tüccar ve iş adamı insanlar oluşturma” konusundadır.

Yeni cumhuriyetin bu politikası 1930'lu yıllara kadar sürdürülmüştür (Müftüoğlu ve Durukan, 2004)

2.1.4.2. Cumhuriyet Döneminin İlk Yılları

Cumhuriyet döneminde ise Atatürk ve arkadaşları ekonomik bağımsızlığımızı kazanabilmemiz amacıyla ulusal girişimciler gurubu yaratma çabasına girmişlerdir. 1923'te toplanan İzmir İktisat kongresinin temel amacı, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan harap olmuş ekonomik yapının toparlanması ve yeni bir ekonomik yapının kurulmasıydı. Kongrede aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- Koruyucu gümrük vergileri yoluyla sanayinin korunması ve sanayi için ithal olunacak mallara muafiyet tanınması,
- Anonim şirketlerinin kurulmasında kolaylıkların sağlanması,
- Sanayinin ve sanayicinin teşvik edilmesi,
- Ulaştırmada ucuz tarifelerin uygulanması ve ulaşım imkânlarının geliştirilmesi,
- Sanayi alanında kredi imkânlarının artırılması ve çeşitli kolaylıkların sağlanması,
- Sanayi ihtiyacı olan teknik elemanlarının yetiştirilmesi için gerekli eğitim kurumlarının oluşturulması, sanayi odalarının kurulması,
- İktisat eğitimlerinin yaygınlaştırılması,
- Yerli malının tercih edilmesinin gerekliliği,
- Milli bankaların kurulması (Koç, 2000: 153-154).

Kongrenin temel hedefleri, siyasal bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla tanımlanması ve Türk girişimcilerinin güçlendirilmesiydi. Bu çerçeveyi milliyetçi-liberal bir ekonomi politikası olarak tanımlamak yanlış olmaz. Devlet bu dönemde özel kesimi teşvik etti, Türk girişimcilerin güçlenmesi için özel çaba harcadı. Bu çabaların başında Teşvik-i Sanayi Kanunu geliyor. 'Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin (KİT) kurulması da bu yıllarda başladı. Devlet, bu teşebbüsleri kurarak bir yandan eksikliği çekilen maddeleri üretmeyi bir yandan da özel kesime nitelikli hammadde ve işgücü sağlamayı planlıyordu. Bütün çabalara karşın özel kesim beklenen gelişmeyi sağlaması gerçekleşmedi. Dönem 1929 yılında başlayan ve batı dünyasını geniş ölçüde etkileyen 'Büyük Depresyon' ile sona erdi. 1929 Ekonomik krizi

Türkiye’yi de çok ciddi bir şekilde etkiledi ve Türkiye’de ekonomi politikasında değişikliğe gitmek zorunda kaldı (Eğilmez, 2018: 136-137).

Özellikle 1933’ten sonra, devlet koruyuculuğunda bir girişimci sınıfı meydana getirilmesi yönündeki çabaların hız kazandığı bilinmektedir. 1942 yılında çıkarılan Varlık vergisi, olağanüstü savaş koşullarının yarattığı yüksek karlılığı ve haksız kazancı önlemek amacıyla çıkarılmış, o dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından ekonomi, “Türk ekonomisi Türklerin eline verilecektir” anlayışı ile yönetilmeye başlanmıştır. Varlık vergisinin çıkarılması haksız kazancın önlenmesini ve karaborsacılığı, vurgunculuğun önlenmesi açısından önem arz etmektedir (Karabulut, 2005: 325-339).

2.1.4.3. 1950-1980 Yılları

1960’lı yıllarda girişimciliğin iyileştirilmesi amacıyla bazı kanunlar çıkarılmış ve iktisadi devlet teşekkülleri kurulmuştur. Türkiye’de özel girişimcilik, 1960-1970’li yıllar arasında gelişme gösterebilmiştir. Öte yandan 1980’lerde serbest piyasa ekonomisine geçiş ve dünya ekonomisiyle birleşmenin sağlanması amacıyla birçok yeni düzenlemeler yapılmıştır (Müftüoğlu 2004: 65).

1970’li yıllardaki siyasi belirsizlikler, Kıbrıs İhtilali, enflasyon, darbeler gibi sebepler dolayısıyla iş dünyasının verimliliği oldukça düşmüştür. 1971 yılında girişimcilik tarihimiz açısından çok önemli bir gelişme yaşanmış ve Türkiye Sanayici ve İşinsanları Derneği (TÜSİAD) kurulmuştur. Derneğin kurulmasının ana amacı, ülke sınırları içinde kaynakların kullanılmasına ülke dışında ise korumacılığın ön planda olduğu ithal ikameci oluşumdan iş dünyasının payını alması ve örgütlü bir yapıyla devlet korumasının elde edilmesi için çalışmasıdır (Öztürk, 2008: 31-32).

2.1.4.4. 1980 Sonrası Dönem

1980’li yıllar itibariyle Türkiye’de girişimciliğin önemi artmaya başlamış ve 24 Ocak 1980’de alınan kararlarla ekonomik yapılanma için ilk adımlar atılmıştır. Türkiye 2000’li yılların başında ortaya çıkan ekonomik krizle, politik ve ekonomik alanda oldukça hareketli ve zor günler geçirmiştir. AB’ye üyelik sürecinin başladığı bu dönemde uluslararası finans kuruluşlarının yardımının alınması için dönemin Ekonomi Bakanı tarafından “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” hazırlanmıştır. Bu yeni program ile ekonomide yeni bir ekonomik düzene geçiş yapıldığı bu dönemde girişimcilik sisteminin düzenine zarar verecek siyasi kararlara yönelik tedbir alma

görevi olan kurulların sayısının çoğalmasıyla ekonomide güven ortamı sağlanmıştır. Bu sayede Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin sayısı artmış ve yatırımlara da olumlu yansımaları olmuştur (Candan, 2011: 157-174)

11. Kalkınma Planında (2019-2023) girişimcilik ve Kobilerle ilgili yirmi bir madde politika ve tedbirler alınmıştır. Bunlardan :

450.1. Türkiye'deki girişimcilik ekosisteminde yer alan tüm paydaşların faydalanabileceği, girişim bilgilerinin yer aldığı, yatırımcıların tanıtıldığı, girişimcilerin kullanabileceği kuluçka ve hızlandırma merkezleri hakkında bilgiler olan, girişimciliğe yönelik desteklerin özetlendiği, eğitimlerin listelendiği, gelişmelerin paylaşıldığı düzenli olarak güncellenen bir Türkiye girişim ekosistemi platformu kurulacaktır (11. Kalkınma Planı, 2019).

Türkiye'de girişimciliğin gelişmesinde önemli rol oynayan KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) TBMM genel kurulunda 3624 sayılı kanun ile 1990 yılında ve 20498 sayılı ResmiGazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. KOSGEB'in temel görevleri; sanayide araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetlerinin desteklenmesi ve uygulanması için teknoloji merkezleri, teknoparklar, merkezler gibi kuruluşların kurulmasını sağlamak, üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirmek, modern ve çağdaş işletmeciliğin yaygınlaşması amacıyla destek programları ve projelerin olması, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi gibi görevlerini sayabiliriz (Genç, 2018).

2.1.5. Girişimcilik Türleri

2.1.5.1. İç Girişimcilik

Girişimcilik olgusunun kültürlerde oynadığı rol yüzyıllardır bilinmesine rağmen, girişimsel davranışın, işletmelerdeki önemi oldukça yeni bir durumdur. Bundan dolayı son zamanlara kadar girişimcilik adına literatür çoğunlukla yeni bir işletme kurma üzerine olmuştur. Fakat günümüz koşullarında çoğu işletme, varlığını devam ettirebilmeleri için, kendi girişimsel zemini harekete geçirmenin ve ya keşfetmenin yollarını bulmaya başlamıştır. Çünkü başarıyı ve kar elde edebilmeyi belirleyen temel etkenler bir işletmede girişimsel aktivitelerde bulunabilme yeteneğine bağlıdır. Yoğun endüstri çevresinde, bazı büyüme arzusuna kapılan işletmeler, hiyerarşinin ve bürokrasinin altında ezilmektedir. İşletmelerin bu ağır

yapıdan kurtulabilmelerindeki asıl unsur, yapısında yaratıcılık, esneklik, yenilik, etkinlik ve aktiflik gibi tanımlar içeren iç girişimcilik olmaktadır (Naktiyok, 2004: 34-35).

İç girişimcilik kavramı ilk kez 1983 yılında Giffortpinchot tarafından kullanılmıştır. Örgütün bünyesinde bulunan girişimcileri ifade etmektedir. Ancak bireyler ve kurumların tek bir yenilik yapması yetmemekte, bu durumun devamlı hale getirilmesi gerekmektedir. Girişimciliğin devamlılık özelliğine sahip olduğundan bahsedebiliriz. İç girişimcilik bir kurumun çatısı altında gerçekleşen bütün girişimcilik faaliyetleri olarak kabul edilir. Aynı zamanda yeni bir ürün, hizmet veya teknoloji geliştirmek, sistem üzerinde büyük değişiklikler yapmak, sonucu belirli olmayan işlerde var olmak, fırsatları takip edebilmek gibi bir çok faaliyeti kapsamaktadır (Karaca , 2012: 41)

2.1.5.2. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik, sosyal fayda yaratmayı hedefleyen ve genellikle kar amacı gütmeyen sosyal girişimcilerin bir eylemidir. Okullar, çeşmeler, vakıflar, dernekler, sivil toplum kuruluşları, gönüllü platformlar, yardımlaşma ve dayanışma dernekleri birer sosyal girişimcilik örneğidir. Dar bir tanımlamayla sosyal girişimcilik, kâr-amacı gütmeyen organizasyonların gelir elde etmek için yenilik üretmeleridir. Bu noktadan bakıldığında, kâr amaçsız kuruluşların kendilerine gelir sağlayabilmek için yaptığı fırsatları bulma, bu fırsatlardan yararlanmak için gerekli kaynakları bir araya getirme ve bu fırsatları somut bir takım çıktılara dönüştürebilme kapsamında yapılan çeşitli faaliyetler sosyal girişimcilik olarak değerlendirilebilir. Sosyal girişimcilik tanımlarında kişisel servet veya ortakların servetlerini artırmaktan ziyade sosyal değer yaratmaya değinilir ve bu faaliyetler aracılığı ile yenilik oluşturulur. Sosyal girişimcilik, sosyal değişimi katalize etmek ve/veya sosyal ihtiyaçları karşılamak için fırsatları takip etmeyi, kaynak kombinasyonları ve yenilikçiliği kullanmayı içerir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 81-95).

2.1.5.3. Melez (Hibrit) Girişimcilik

Folta vd.,(2010) göre; bireyin başkasının yanında çalıştığı ücretli işi ile kendi adına kurduğu işini birarada ederek yürütmesine melez (hibrit) girişimcilik denir. Kendi işinin girişimcisi olan melez girişimciler başkasına çalıştığı işin işçisi

konumundadır. Girişimcilikle ücretli işini birleştirme sürecine “hibrit girişimcilik” denir.

Folta ve arkadaşları (2010) melez girişimciliğe giriş için üç teorik gerekçe önermektedir. Bunlar; ek gelir, parasal olmayan faydalar ve kendi işini kurmak isteyen kişiler için melez girişimi güvenli bir yol olarak görmektir. Bireyler ücretli işini bırakıp doğrudan kendi işini kurmak yerine hem ücretli işine çalışıp hem de kendi işini kurmayı tercih edebilir. Bu sayede hem kendi işini kurma sürecindeki başlangıç maliyetlerini ücretli işinden elde edeceği gelirle destekleyebilir hem de girişiminin başarısızlığı durumunda ücretli işine devam edebilir. Bu eşzamanlı girişimcilik ve istihdamın, girişimcilere kendi yeteneklerini test etmeleri için bir fırsat sağladığı önerisine paraleldir.

Folta ve diğerlerine göre, bireylerin melez girişimci olma nedenleri birçok açıdan ele alınmıştır. Öncelikle melez girişimcilik kişilere ücretli bir geliri varken ek gelir fırsatı sunar, aynı zamanda onlara yeni iş fikirlerini test etme imkânı verir. Bu kişiler, işleri başarılı olur ve yeterli miktarda gelir elde ederlerse, melez girişimcilikten tam zamanlı girişimciliğe geçiş yapabilirler. Melez girişimciliğinden tam zamanlı girişimciliğe geçişin çoğunlukla yarı zamanlı girişimden elde edilen finansal kazançlar tarafından belirlendiğini; kazançlar arttıkça geçiş olasılığının gerçekleşeceğini ifade eder. Ayrıca melez girişimcilerin fırsatları önceden görebilme şansı nedeniyle doğrudan kendi işini kuranlara göre daha iyi performans göstermeleri beklenir (akt. Özafşarlıoğlu, Sakallıoğlu, 2019: 179).

2.1.5.4. Kamu Girişimciliği

Kamu hizmeti veren kaynakları, bu alandaki yetkileri kullanarak oluşturulan girişimcilik türüne kamu girişimciliği adı verilmektedir. Genel olarak kamu hukukuna dâhil olan kamu girişimciliği yaşanan istisnai durumlar eşliğinde özel hukuka da dâhil olabilmektedir. Devletin kamu girişimciliği altında kamu hizmeti sunması faaliyetlerini sınırlandırarak, hizmet sunma şekillerinde esneklik meydana getirmektedir (Salik, 2015: 32). Kamu girişimcileri, genellikle katı bütçe kısıtlamaları ile ve siyasi otoritenin kararlarına bağlı olarak çalışırlar. Ya da kimi zaman ekonomik kısıtlamaların ağırlık kazandığı alanlarda; genellikle dışarıdan gelen dürtülerle karar veren, kendi yarattığı kaynakları değil, hazır ya da kamunun ürettiği kaynakları

kullanan kişidir. Gelişen ekonomilerde kamu girişimciliği gittikçe kısıtlanır bir görünüm almaktadır (TÜSİAD, 1987).

2.1.5.5. Dijital Girişimcilik

Dijital teknolojilerin girişimcilikte kullanılmasıyla meydana gelen dijital girişimcilik, günümüzde iş hayatında popüler bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal medya, mobil internet, büyük veri analitiği ve bulut teknolojileri gibi dijital teknolojilerin ticari fırsatlar yaratmak, bilgi yaymak, müşteriler ve ortaklar ile işbirliği yapmak gayesiyle, araç olarak kullanıldığı dijital girişimcilik, ekonomik büyüme, istihdam imkanları ve yenilikçiliğe fayda sağlamak açısından önemli bir yere sahiptir (Kişi, 2018:389).

2.2. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Kadın girişimciliği alan yazında genellikle ev dışı bir ortamda kendi emeğiyle kurdukları bir işletmeye sahip olan kadınları; bir işletmede beraber çalıştığı, istihdam ettiği diğer çalışanlarla birlikte çalışan kadınlar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kadın girişimciler sahip oldukları işletmeyle ilgili çeşitli paydaşlar, sivil toplum ve kamu kuruluşları ile özel sektör arasında iletişim kurabilen işletmeden elde ettiği kazançla geçimini sağlayarak iş görenlere ücret ödeyen, yatırım kararları alabilen ve cinsiyeti kadın olan bireylerdir (Köker, 1988:320, Ecevit, 1993:17-18, Çelik ve Özdevecioğlu, 2001:488)

Başka bir tanımlamaya göre kadın girişimci, piyasa ekonomisi içinde, hesaplanmış riskleri göze alarak, doğrudan doğruya pazara yönelik, nakde dönüştürülebilen mal veya hizmeti üretip satan, kendi işinin sahibi olup vergi kaydı ve TESK'e bağlı Esnaf ve Sanatkarlar odalarına veya TOBB odalarına üye kaydı olan sosyal güvenlik kurumlarından birinin şemsiyesi altında tek başına ya da yanında başka kişileri istihdam eden kadındır (Saray, 1993:118).

Ecevit (1993) çalışmasında kadın girişimcinin, girişimciden farklı özellikler taşıdığını ve tanımlamalarda sınırlandırılma yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Buna göre kadın girişimci;

- İş sürecinin bütün aşamasında karar verici olan
- Ev dışı bir mekânda ve kendi adına kurduğu bir veya birden fazla işletmesi olan

- Varolan işletmelerde yalnız başına çalışan ya da çalışanları olan veya işin sahibi veya kurucusu olması vasfıyla ortaklık oluşturan
- Ürün ve hizmetin üretim süreciyle ilgilenen ya da bu ürün veya hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını üstlenen, yaptıran kişi
- İş ile ilgili olan ilişkileri kendi adına kuran
- İşinden elde ettiği kazancın üzerinde karar verici olan kadınlar olarak tanımlanmaktadır.

Tarım toplumundan sanayi ve bilgi toplumuna geçişte yaşanan hızlı değişim sürecinde kadının iş hayatında varlığı da aynı oranda değişim göstermiş ve bu durum çalışma hayatında kadına duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bu süreç anne ve babanın çalıştığı çocuklu aile sayısında yükselişe sebep olmuş, geline yeni sosyo kültürel yapıda kadın hem kamusal hayata varolma, hemde çalışma hayatına girme ile geleneksel rollerinden dışında bir role bürünmüştür. Ancak bu gelişim ve değişim doğrultusunda toplumun kadından beklediği rol ve davranışlar aynı kalmış kadından bir taraftan aile içindeki geleneksel rollerine uygun davranışlar beklenirken diğer yandan iş hayatına katılma imkanı doğmuştur (Arslan, 2012: 100).

Ülke kalkınması, kullanılmayan potansiyelin kullanılır duruma getirilmesi ve yeni iş alanlarının oluşumu açısından kadınların girişimcilik anlayışının gelişmesi, Ekonominin gelişimine katkıda bulunmak açısından kadının kadınların geleneksel rollerinin dışında çalışma içinde olmaları önemli bir konudur (soysal, 2010:71). Girişimciliğin ülke ekonomisine sağlayabileceği faydalar düşünüldüğünde, toplum nüfusunun cinsiyet ayırt etmeksizin girişim odaklı faaliyetler sergileyerek iş yaşamı içerisinde etkin rol oynamaları girişimci tipine yeni bir boyut kazandırarak kadın girişimciliğini ön plana çıkarmaktadır (İlter, 2010: 67). Kadın girişimciliği akademik çalışmaları ilk defa Schwartz tarafından 1976 yılında yapılmış olup çalışmada kadın girişimcilerin kişilik özellikleri ve tutumları incelenmiştir (Kızıldağ, 2017:275).

2.2.1. Kadın Girişimci Tipleri

Goffe ve Scase'in (1985) "Women in Charge The Experiences of Female Entrepreneurs" adlı kitapta girişimci kadınları, girişimci ideallere bağlılık ve geleneksel olarak belirlenmiş cinsiyet rollerini benimseme temelinde dört tip içinde tanımlamaktadır.

- **Geleneksel Girişimci:** Girişimcilik hayallerini ve toplumsal cinsiyet rollerini yüklenen ve ikisini de aynı derecede yerine getirmeye çalışarak çalışma hayatı ve ailevi sorumlulukları dengeleyen ve işini daha fazla büyütmeyi düşünmeyen girişimci tipidir. Geleneksel girişimciler olan kadın çoğunlukla konuk evi, bakım ajansı, restoran, yemek farikası ve kuaför salonuna sahip olmaktadır.

- **Yenilikçi girişimci:** Öncelikli hedefleri işletmesini büyütmek olan yenilikçi girişimciler toplumsal cinsiyet rollerini büyüme hedeflerinin önüne geçirmezler. Daha çok yüksekokul mezunu olan bu kadınlar pazar araştırmaları, reklam, halkla ilişkiler ve basın işleri gibi geleneksel kadın rollerini yerine getirmekten çok eğitim ve mesleki sistemlerde kazandıkları teknik yetenekleri kullanabilecekleri işleri tercih ederler.

- **Evcil (Domestik) Girişimci:** Geleneksel kadınlık rollerini girişimcilik ideallerinin üzerinde tutarlar. Evcil girişimci kadınlar ekonomik kazançtan çok kendini gerçekleştirme ve yeteneklerini sergilemek isterler. Geleneksel kadınlar gibi becerilerine uygun işler yaparlar. Bunlara örnek olarak sanat, el sanatları, sağlıklı yiyecekler, güzellik bakımı, terzilik ve özgül aile ürünleri imalatı verilebilir. Kâr etmek ve işi büyütmek öncelikleri arasında yer almaz.

- **Radikal Girişimci:** Radikal girişimciler için girişim bir kazanç elde etme aracından çok, erkeklerin olumsuz etkilerinden uzak, içinde kendi kişisel kimliklerini ve yaşam biçimlerini şekillendirebilecekleri bir ortam sunması açısından önemlidir. Radikal girişimci kadınlar, hem girişimci ideallere hem de geleneksel kadın rollerine zayıf bir şekilde bağlıdırlar. Bu gruba dahil olanlar kadın hareketleriyle ilişkili, basın, yayın ve perakende satış, eğitim ve küçük ölçekli imalat gibi alanlarda çalışmaktadırlar (akt: Hancı, 2004:37).

2.2.2. Kadınların Girişimci Olma Nedenleri

Kadınların iş kurma nedenlerine bakıldığında “itme ve çekme” faktörlerinin önemli rol oynadığı söylenebilir. Buna göre kadınları iş kurmaya iten faktörler arasında; ülkenin ekonomik koşullarından kaynaklanan işsizlik sorunları, kadınlara

uygun olmayan iş koşulları ve kadınların özellikle ücretli işlerde cinsiyet ayrımcılığına uğramaları sayılabilmektedir. Bağımsızlık isteği, kendini gerçekleştirme isteği, kendi işinin patronu olma, aile ve iş sorumluluğu arasındaki dengeyi kurma isteği gibi çekme faktörler de kadınları iş kurmaya yönelten faktörler arasında sayılmaktadır (Soysal, 2010: 90).

Kadınları girişimci olmaya yönlendiren başlıca faktörler şu şekilde sıralanabilir

- Kadınların kendi kendine yetebilme isteği,
- Bir iş fikrini veya hayallerini gerçekleştirme amacı,
- Kadınların başarıma ihtiyacı ve güdüsü,
- Kadınların bağımsız çalışma arzuları,
- Kadınların aileden miras veya bir başka şekilde intikal eden bir işyeri veya işletmesinin olması,
- Kadınların bir meslek bilgisi veya diplomaya sahip olarak kendilerine ait işyerinde veya işletmede bağımsız çalışmak istemeleri,
- Ailede sadece bir kişinin çalışması sonucu; gelirle geçinmenin zorluğu,
- Kadınlar için ücretli istihdam imkanlarının az olması veya çalışma için başka seçenek yokluğu,
- Kişisel önyargı, yanlış tutum ve davranışlar nedeniyle bazı iş kollarında erkeklere istihdamda öncelik verilmesi,
- Geleneksel ev içi sorumluluklarının fazla olması ve çocuk bakımevlerinin yetersizliği gibi nedenlerin kadınları evde yapılan girişimciliğe (tekstil, el sanatları, halı vb.) yönlendirmesi,
- Esnek çalışma saatlerinin olması,
- Aileye ek gelir sağlamak, daha iyi yaşam sürdürme ve yüksek sosyal statü isteği vb. diğer nedenler (İplik,2012).

2.2.3. Kadın Girişimciliğin Önündeki Engeller

Toplumların genelinde koşullar ve yasal haklardan yararlanma konusunda kişi ve kesimler için çifte standartların varlığı ve sonuçta farklı değerlendirmeye tabi tutulması çok sık rastlanılan olgulardandır. Bu ayrımcılık payını alan kesim ise genel

olarak kadınlardır. Kadınların eğitim ve iş yaşamına katılım oranlarının düşüklüğü, finansmana erişim olanaklarının yetersizliği gibi nedenlerle girişimci olmaları daha düşük düzeyde kalmaktadır (Narin vd, 2006). Kadın girişimcilerin yaşadıkları sorunlar; aile baskısı, yöresel baskı, yapılan işle ilgili eğitim eksikliği, maddi imkansızlıklar, özgüven eksikliği, girişimcilik ruhu, cinsiyet eşitsizliği, ciddiye alınmama, aile desteğinin olmaması, önyargılar, çocuk, aile ve yaşlı sorumluluğu, gelenek ve görenekler olarak sınırlanmaktadır (Özkaya, 2009: 59-60). Kadın girişimcilerin erkek girişimcilere göre girişimcilik geçmişleri ve tecrübeleri daha az olması sebebiyle kadın girişimcilerin işletmelerin kuruluş aşamasında daha fazla riske girmek zorunda kaldıkları görülmüştür. Yani kadın girişimcilerin farklı iş güdüler, iş becerileri ve mesleki tecrübeleri bulunmaktadır (Soysal, 2010: 96-97).

ABD’de çalışan Centrefor Women’s Business Research kuruluşunun birçok ülkeyi kapsayan çalışmasında girişimci kadınların karşılaştıkları en büyük sorunlardan beş tanesini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- **Bilgiye Erişim:** Eğitim ve danışmanlık gibi işlere kadınlar daha kolay ulaşmak istemektedirler.

- **Sermayeye Erişim:** Birçok kadın işletme sahibi için sermayeye ulaşmak oldukça önemli bir konudur. Çoğu kadın finansal konularda yetersiz eğitime sahip olmakla birlikte finansmana ulaşma konusunda da cinsiyetçi temelli engellerle karşılaşmaktadır.

- **Piyasalara Erişim:** Kadınlar tüm işletmelere açık olan devlet ihale ve kurumsal satın alma fırsatları, uluslararası ticaretteki fırsatlara yönelik programlar ve hizmetlerle ilgili mevcut bilgi paylaşım yollarına daha kolay ulaşmak istemektedirler.

- **Bağlantılara Erişim:** Kadınlar sektöre özgü ve genel işbirliklerine yönelik iş bağlantılarına tam olarak erişebilmeyi istemektedir.

- **Kabul Görme:** Kadınlar işletme sahipleri olarak daha ciddi biçimde davranılmak istemektedirler (Küçükoğlu, 2017: 317).

Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2019-2023 On birinci Kalkınma Planında, istihdam ve çalışma hayatı, kadınla ilgili alınan politika ve tedbir kararlarında;

570. Kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilecektir.

570.1. İşgücü piyasasında kadın istihdamını artıracak şekilde kadınların özellikle kodlama, yazılım gibi teknoloji üretimi alanlarında mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatları güçlendirilecektir.

570.2. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılmasını teminen bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması başta olmak üzere iş ve aile yaşamını uyumlaştıran uygulamalar dinamik bir biçimde hayata geçirilecektir.

Kadınla ilgili kararlarda,

594. Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik programlar geliştirilecek ve yürütülecektir.

600.1. Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılacak, projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir.

600.3. Kadınların ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi için kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacak, bu alandaki desteklerde kadınlara öncelik verilecektir.

600.5. Kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler yaygınlaştırılacak ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmaları kolaylaştırılacaktır.

600.6. Kadının ekonomik yaşama etkin katılımının artırılması konusunda illerin farklı işgücü ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, eğitim, staj, işbaşı eğitimi gibi uygulamaların etkin olarak devam etmesi sağlanacaktır.

600.7. Kadınların özel sektörde yönetim ve karar organlarında daha yüksek oranda yer almalarını sağlayacak, farkındalık artırıcı ve teşvik edici yöntemler uygulanacaktır

600.9. Kırsal kesimde kadın girişimciliğinin artmasına yönelik destek mekanizmaları sağlanacaktır.

2.3. ANNE GİRİŞİMCİLİĞİ

2.3.1. Anne Girişimciliği Kavramı ve Yazın Özeti

Anne girişimciliği, kadınların çocuk sahibi olduktan sonra girişimcilik hayatına atılmaları olarak tanımlanmaktadır (Halaç, 2015: 254). Ekinsmyth'e göre girişimciliğin bir alt kültürü olan "anne girişimciliği", annelik ile iş kadınlığı

arasındaki sınırı silikleştiren ve uyum sağlayan bir kimliktir. Anne girişimciliği, girişimciliğin başarıma isteği tarafından güdülenen bir iş-hayat harmonisi meydana getiren farklı bir formudur.

Huet ve Vial'e göreson on yıldır çocuklu kadın girişimciler “momprenneurship” hareketini başlattılar ve bu hareketi girişimcilik pratiğiyle iş ve aile arasındaki dengeyi sağlamak şeklinde tanımladılar (akt. Halaç, 2015: 255)

Akademik yazına baktığımızda, J. Kim, 1991’de USA Today Gazetesinde “Yeni Bir Çalışan Anne İmajı” anlamındaki köşe yazısıyla anne girişimciliği kavramını ilk defa ortaya atan kişidir. Daha sonra 1996’da Patricia Cobe ve Ellen Parlapiano adlı iki kadın girişimci 25 yıllık ev merkezli girişimcilik faaliyetlerini “Anne Girişimciler” (Momprenneurs) adlı kitabı alanda yazılmış ilk kitap olarak kaleme almışlardır. İkinci kitapları “Momprenneursonline” 2001 yılında yayınlanmış ve kitapta anne girişimcilerin internet desteği almaları gerektiği ve bu desteği nasıl etkin kullanabilecekleri anlatılmıştır. Anne girişimciliği kavramı bir araştırma konusu olarak 2007 yılında Finlandiyalı bir doktora öğrencisi tarafından ele alındığı görülmüştür. Araştırmacı Cobe ve Parlapiano ile yapılmış röportajları söylem analizi ile incelemiştir (Kaplan ve Çelik, 2017).

Tablo 1. Anne Girişimciliği Yazın Özeti.

İlgili Çalışma	Çalışmanın Özeti
Korsgaard (2007)	Anne girişimcilerle yapılan röportaj ve internet üzerinden erişilebilir olan dökümanlar üzerinden söylem analiz yapmıştır. Çalışmada anne girişimciliği tanımlanmaya, özellikleri belirlenmeye ve altta yatan nedenlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.
Nel ve diğerleri (2010)	Anne girişimciliğini aile işletmelerinde ortaya çıkan bir kavram olarak ele almış ve anne girişimciliğinin faydaları üzerine odaklanmıştır. Annelerin girişimcilik faaliyetlerinde yaşadıkları zorluklara ulaşmaya çalışmış ve zorlukların üstesinden gelmeye yönelik stratejiler üretmiştir.
Jean ve Forbes (2012)	Anne girişimcilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yaparak kavramın doğası, kapsamı ve altında yatan nedenler araştırılmıştır.
Dubberly ve Carrigan (2013)	Anne girişimciliğinin altında yatan nedenleri araştırma konusu yapmışlardır. Bu araştırma konusuna bağlı olarak anne girişimciliğinin

	altında yatan nedenleri bağımsız çalışma isteği ve esnek çalışma olarak belirlemişlerdir.
Ekinsmyth (2013)	Araştırma 29 anne ile İngiltere’de yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda yerleşim bölgelerinin sahip olduğu özelliklerin girişimcilik faaliyetlerini etkilediğini belirtmişlerdir.
Huet ve D’Antria (2013)	Fransa’da bir dernekte yapılan vaka analizi çalışmasında anne girişimcilerin hem girişimlerini hem de ailelerini ortak paydada buluşturdıkları ortaya çıkar.
Huet ve Vial (2014)	Anne girişimcilerle Fransa’da vaka çalışması yaparak, örgütlenme, birbirlerine ulaşma, kendi aralarında iletişim kurma ve tanınırlıklarının nasıl artırdıklarını araştırmışlardır.
Ekinsmyth (2014)	İngiltere’de 150 anne girişimci ile anket ve derinlemesine mülakat tekniği ile görüşülmüştür. Anne girişimciliğinin bir kadın hareketi olarak geniş kitlelere yayılacağı değerlendirilmiştir.
Osorno (2014)	Bu konuda yazılmış ilk lisansüstü tezinde Finlandiyalı ve Maltalı üçer anne girişimci ile görüşmeler yapılmıştır. Anne girişimciliğinin nasıl tanımlandığına ve kültürel farklara odaklanmışlardır.
Breen (2014)	Anne girişimciliği konusunda gerçekleştirilen doktaratezinde nitel bir yaklaşımla anne girişimcilerin çoklu yaşam rollerini nasıl yönettikleri araştırılmıştır.
Halaç (2015)	Anne girişimciliğiyle ilgili bir derleme çalışmasıdır. Anne girişimcilik kavramı Türkiye bağlamında tartışılmıştır.
Durah (2016)	Almanya’daki anne girişimcilerin kullandıkları iletişim ağlarıyla ilgili vaka analizleri yapmış ve ağları nasıl kullandıklarını değerlendirmiştir.

Kaynak. Kaplan ve Çelik, 2016

Tablo 1’de görüldüğü üzere yabancı ve Türk literatüründe yer alan anne girişimciliği ilgili yazınlar hakkında bilgi verilmek üzere kronolojik olarak gösterilmiştir.

Kavram akademik hayatta kadın girişimciliğinin bir alt olgusu iken, medya ve anne girişimcilerin kendi söylemlerinin artmasıyla 2007 yılında akademik çalışmaların itici gücü olmuştur. Anne girişimciliğinin niş bir alan olması dolayısıyla, kendine özgü nitelikleriyle hem girişimci erkeklerden hem de anne olmayan kadın girişimcilerden farklı olduklarını, medya desteğini alarak seslerini

duyurmaya ve dünya çapında destek ve ilgi görmeye başlamışlardır (Halaç, 2015: 255).

2.3.2. Anne Girişimciliği Motivasyonları

Kadınların annelikle başlayan, çocuklarının bakım sorumluluğunu yerine getirirken, bir birey olarak, ekonomik, sosyal ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için iş-yaşam dengesiyle birlikte toplumsal beklentiler ve esnek çalışmak suretiyle iş kurma mücadeleleridir. Bu motivasyonlar tanımlardan anlaşılacağı üzere coğrafyalara ve kültürlere göre farklılıklar göstermektedir. Ortadoğu coğrafyasında geleneksel olarak kadının çalışma yaşamında var olmasının kabul görmediği ve eşlerinin buna izin vermemesine rağmen, kadınların ekonomik seviyenin düşüklüğü sebebiyle evde elişleri yaparak aile bütçesine katkıda bulunmaları bu yolla ekonomik hayata katkı sağlama ve kimlik oluşturma çabalarında anne girişimciliği olduğu düşünülmektedir. Öte yandan Ekinsmyth (2011)'in belirttiği gibi anne girişimciliği kavramı; Kapitalist sistem tarafından üretilen orta sınıf bir kavram olup “çocuk bakımını üstlenmiş, genellikle iyi kazançlı bir erkekle evli veya beraber olan, kendi işini eve bir ek sağlamaktan çok kendi öz saygınlığını gösterme amaçlı kuran iyi eğitilmiş anneleri göstermektedir (Halaç, 2015: 273). Osorno (2014) anne girişimciliği alanındaki ilk yüksek lisans tezinde Malta ve Finlandiya da üçer girişimci anneye yaptığı görüşmelerde, bağımsızlık, esneklik ve tatmin faktörlerinin Finlandiya’da daha etkili olduğunu, Malta’da ise iş-aile dengesinin daha önemli olduğunu belirtmiştir.

Korsgaard (2007) anne girişimcilerle yapılmış röportajlardan ve onlarla ilgili yazılmış internet dökümanları üzerinden yapmış olduğu söylem analizi üzerinden anne girişimciliğinin motivasyonlarını iş ve aile yaşamını dengeleme isteği, yeni bir iş deneyimi yaşama isteği ve kendi işinin patronu olma isteği olarak belirtmektedir. Korsgaard anne girişimciliğinin temel motivasyonunun, ana akım girişimcilikte olduğu gibi “büyüme” olmadığını, anne olmanın girişimin büyümesinden daha ön planda tutulduğundan bahsetmiştir (akt. Halaç: 256).

Nel ve arkadaşları, anne girişimciliğini aile işletmelerinde ortaya çıkan bir eğilim olarak ele almaktadır. Motivasyon kaynakları çocuklarla daha fazla zaman geçirebilmek için esnek ve bağımsız çalışma, öz saygı ve tatmini sağlama, aile

bütçesine katkı sağlama, sosyal statü, güç ve saygınlık kazanma, ekonomik ve sosyal bağımsızlık kazanmanın yanında diğer anneleri motive etme isteği olarak ifade etmektedir (Nel vd. 2010: 6).

Ekinsmyth (2011) ekonomik coğrafyaya dayandırdığı çalışmasında birleşik krallıkta yaşayan 28 anneyle yaptığı detaylı görüşmelerde elde ettiği bulgularda anne girişimciliğini “anneliğin sağladığı sosyal ağlar ve rutinler içerisinde yeni iş fırsatları keşfedip bunları annelik ve iş yeri sahipliği rollerinin gerekliliğiyle sentezleyerek hayata geçirmek” olarak tanımlamaktadır. Çalışmasında anne girişimciliğinin çeşitli motivasyonlarından bahsetmektedir. Bunlar; anne olduktan sonra iş yaşamında yeni fırsatları farketme ve yeni fikirler geliştirme, ekonomiye katkı sağlamak amacıyla içinde oldukları duruma uygun çözüm üretme isteğidir. Ayrıca yüksek seviyede iş-yaşam dengesi, daha iyi anne olma ve daha başarılı bir iş kadını olma isteğidir. Ekinsmyth 2013’te yaptığı çalışmada çalışma yaşamının gerekliliklerinin geleneksel “iyi anne” algısı ile uyuşmadığı için oluşan suçluluk duygusunun yarattığı baskıdan kurtulmak için esnek ve bağımsız iş ortamı yaratmak için anne girişimciliği çıkış noktası olmaktadır. Ev merkezli çalışma anne girişimciler için avantaj olmaktadır (akt. Halaç, 2015: 261).

Duberly ve Carrigan (2013) 20 İngiliz girişimci anneyle yaptıkları çalışmada, iş hayatı ve anneliği birlikte yürütmek isteyen, kendi işinin sahibi kadınlar anne girişimci olarak tanımlanmıştır. Bağımsızlık isteği ve esnek çalışma saatlerinin motivasyon sağladığını belirtmişlerdir. Anne girişimciler asıl sorumluluklarının annelik olduğunu, işletmeyi büyütmenin esnek çalışma saatlerini ortadan kaldıracağını düşündükleri için hedefleri olmadığını belirtmişlerdir.

Jean ve Forbes (2012) anne girişimciyi “Şirket kuruluş tarihinde en az bir çocuk annesi olan işletme sahibi ya da ortağı kadın” olarak tanımlamışlardır. Kanadalı 20 anneyle yaptıkları çalışmada, girişimcilik motivasyonunu beklenti teorisi üzerine kurmuşlardır. Yani girişimci anneler iş kurarken motivasyonlarının, işin sonucunda hem aileleri hem de kendilerinin beklentilerinin karşılanacağına olan inançlarıdır (akt. Halaç, 2015: 260).

2.3.3. Anne Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Yapılan akademik bir çalışmada Lisa ve Tracey anne girişimciliğinin hem çocuklarla ilgilenmek hem de evden çalışmak olmadığını tam tersine, aynı anda,

anne ve iş kadını olmayı becerebilmek olduğunu belirtmişlerdir. Bunun için zor bir bedel ödemek gerektiğini ve bu bedelin de az uyku ve yalnız eşler olduğunu belirtmişlerdir. Hepsi bir arada mottosunun bir yalan olduğunu dile getirerek bu iddialarını şu şekilde desteklemişlerdir.

- Ev işleri ve iş sorumlulukları altında ezildiklerini
- Çocuklarla kaliteli zaman kargo şirketlerinde sıra beklerken veya tedarikçileri ziyarete giderken geçtiğini
- Yalnızca banyo yaparken kendilerine zaman ayırabildiklerini
- Eşlerle beraber zaman geçirebilmek için çocukların uyumasını beklediklerini ve o sırada hem televizyon izlemek hem de yarım kalan işleri tamamlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Will&Dehn, 2006, akt. Durak, 2020).

Nel vd. (2010:12) Avusturalya’da yaptıkları bir çalışmada anne girişimcilerin yaşadıkları sorunlar beş maddede toplamışlardır;

- Tecrübe ve eğitim konusunda eksikler ve iş planlarının hazırlanması
- Finansman oluşturma, sermaye temin etme, insan kaynakları kısıtları ve sorunları.
- Başarısızlık önyargıları, özgüven ve kişisel yetersizlik eksikleri.
- İş ve aile sorumlulukları arasında denge kuramama korkusu.
- Anne girişimcilerin işlerini kurma ve sürdürme süreçlerinde aile desteğinden yoksun olmaları.

2.4. GİRİŞİMCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Girişimci kişiliğe sahip insanlar başkaları için önemsiz görünen durumları önemli hale çevirebilir. Toplumdaki vizyon sahibi insanlardır girişimciler. Geçmişte değil gelecekte yaşayan girişimciler çoğu insanlara verdikleri kıymet hayallerini önünde duran problemler kadardır. Girişimci kişilerin en önemli özellikleri başarı isteklerinin yüksek olmasıdır. Bu insanlar sıradan işlerle uğraşmayı sevmezler. Yeni fikirler bulmaktan hoşlanırlar. Uzun süre çalışmayı severler, emeklilik onlara göre değildir. Devamlı bir üretme arzuları vardır. Bunun yanı sıra, atak olma, yaratıcı

olma, ileriye görme, analiz yapabilme yeteneğine sahip, hızlı karar verme, özgüvenli, güven veren insanlardır (Çelik, 2019:15).

Tablo 2. Girişimcilik, Kadın Girişimciliği ve Anne Girişimciliği ile ilgili Kişilik Özelliklerinin karşılaştırılması Tablosu

Girişimcilik	Kadın Girişimciliği	Anne girişimciliği
Başarma ihtiyacı	İşini sever	İyi anne olma isteği
Kendine güven	Yeniliklere açık	Cesaretli ve kararlı
Yenilikçilik	Cesaretli ve Yaratıcı	Çalışkan ve fedakar
Kontrol odağı	Özgüven sahibi	Risk alan ve sorumluluk sahibi
Belirsizlik toleransı	Fırsatları görüp değerlendirir	Özgüvenli ve vizyoner
Risk alma	Hızlı karar alma ve geniş vizyon	İnançlı ve yardımsever

Kaynak: Bu tablo literatür kaynaklarından (Bozkurt ve Erdurur, 2013: 66) (Alpay, 2012: 99-100) faydalanılmış olup, anne girişimciliği kısmı araştırmacı Meryem Coşkun tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi girişimcilik, kadın girişimciliği ve anne girişimciliği özelliklerinin karşılaştırılarak farklılıklar gösterilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GİRİŞİMCİ ANNELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, Giresun ilinde yaşayan annelerin girişimci olma sebepleri, yaşadıkları sorunlar, girişimci olduktan sonra hissettikleri ve diğer annelere tavsiyelerinin araştırılması sonucu elde edilen bulguların kapsamlı ve bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi şeklinde olacaktır. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemi ile içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39) olarak tanımlamak mümkündür. Araştırmamızda soruların bir kısmı yarı yapılandırılmış anket yöntemi tekniğiyle hazırlanmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Örneklemi

Giresun ilinde başarılı olmuş anne girişimcilerden maksimum çeşitlilik örnekleminde hareketle kartopu yöntemi ve Giresun Ticaret Ve Sanayi Odası (GTSO) kadın komisyonuna bağlı üyelere ulaşılarak 20 gönüllü girişimciden oluşturulmuştur. Ulaşılan girişimci anneler çok farklı iş kollarında çalışmaktadır. Çalışılan sektörler; Muhasebe, tekstil, konfeksiyon, emlak, kuaför, züccaciye, yemek, yurt işletmeciliği, sahaf, şarküteri, demir ve branda şeklindedir.

Tablo 3. Anne Girişimcilerin Faaliyet Gösterdikleri Sektörler

Sektörler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Mefruşat	3	15
Tekstil	3	15
Muhasebe	2	10
Konfeksiyon	1	10

Kuaför	1	5
Emlak	1	5
Züccaciye	1	5
Şarküteri	1	5
Eğitim	1	5
Pastacılık	1	5
Yemek	1	5
Çadır,branda,demir	1	5
Kozmetik	1	5
Sahaf	1	5
Yurt işletmecisi	1	5

Tablo 3’de görüldüğü üzere anne girişimcilerin Giresun ilinde çeşitli alanlarda faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Bu durum girişimcilik davranışlarında beceri ve yeteneklerine göre çeşitlenmektedir.

3.1.2. Verilerin Toplanma Teknikleri

Görüşme soruları geniş bir literatür taraması sonucunda hazırlanmıştır. Üç bölümden oluşan yapılandırılmış görüşme soruları alanda yapılmış makaleler ve tezler üzerinde Hazırlanan sorular alanda uzman kişilere gönderilerek görüşleri alınmıştır. Pilot çalışma üç katılımcı ile yapılmıştır. Pilot çalışmanın sonuçları, araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermiştir. Birebir ve yüz yüze görüşmek üzere hazırlanan sorular Covid-19 pandemi tedbirleri sebebiyle görüşmecilerin mail hesaplarına gönderilmiştir. Yalnızca iki görüşmecinin soruları cevaplama üzerine diğer görüşmecilerin işyerlerine gidilerek yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür. Bazı verilerde anlaşmazlıklar olması sebebiyle görüşmecilerle ikinci kez görüşmeler yapılmıştır. Veriler görüşmecilerin söylemlerine sadık kalınarak yazılarak kayıt edilmiştir. Nitel araştırmada veriyi toplamak için araştırmacı en yaygın olarak üç tür yöntem kullanır: görüşme, gözlem ve yazılı materyallerin incelenmesi. Nitel yöntemlerden en sık kullanılanı görüşmedir. Görüşme, insanların bakış açılarını, öznel deneyimlerini, duygularını, değerlerini ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir. Görüşme sürecinin, gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen verilerle desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 40-41).

3.1.3. Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırma süreci sonunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi tümevarımcı bir analiz türü olması sebebi ile araştırılan olgu veya olayın kökenlerine odaklanır. Kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılır. Nitel araştırmada araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak probleme ilişkin temaları keşfetme, elde ettiği verileri anlamlı ve sistematik yapılara dönüştürme, yani bu verilerden hareketle bir kuram oluşturma veya bir kuramı doğrulama çabası içindedir. İncelenen olay veya olguya esas oluşturabilecek bir kuramın olmaması durumunda tümevarımcı analiz, yani kodlamaya dayalı içerik analizi gereklidir. Araştırmada öncelikle 1. Bölümde yer alan demografik özelliklere ait veriler nicel olarak yorumlanmıştır. 2. Bölümde yer alan veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Öncelikle veriler defalarca okunup uygun bölümlere ayrılmıştır. Bölümlerin karşılık geldiği kavramlar oluşturularak kodlama işlemi yapılmıştır. Daha sonra birbiriyle ilişkili kodlar gruplanarak kategorilere ayrılmıştır. Aynı tür kategorilerden temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar sistematik bir şekilde düzenlenerek tablolar oluşturulmuştur. Temalardan oluşan bulgular araştırmacı tarafından neden-sonuç ilişkisi yönünden yorumlanıp değerlendirilmiştir.

3.1.4. Araştırmanın Güvenirliği

Araştırmanın güvenirliliği için öncelikle ilgili literatür taranmış ve kavramsal çerçeve çizilmiştir. Benzer uygulama örneklikleri araştırılarak görüşme soruları çıkarılmıştır. Alanda uzman üç kişinin görüşme soruları hakkında fikirleri alınmıştır. Pilot çalışma yapılarak, araştırma bulgularına uygunluk sağlanmıştır. Bulgular değerlendirilme aşamasında tekrar üç uzmana danışılarak güvenirliliği test edilmiştir.

3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Anne girişimciliği henüz yeni bir alan olması sebebiyle yeterli miktarda yayın olmaması araştırmanın sınırlılıklarındandır. Araştırma, Giresun İlinde 20 anne girişimci anne ile yüz yüze yapılmıştır. Covid-19 pandemi sebebiyle girişimci annelerle yapılan görüşmeler sosyal mesafe kuralları sebebiyle daha kısa tutulmuştur. Girişimci anneler araştırmanın önemi ve değerinin farkında olmadıkları ve yaptıkları

işin bir girişimcilik olduğunun genellikle bilmedikleri için başlangıçta görüşmeye mesafeli durmuşlardır. Görüşmecilere ulaşma problemi yaşanmıştır ve bundan dolayı örneklem küçük tutulmuştur. Giresun ilinin nüfusunun azlığı, görüşmecilerin yakın demografik, eğitim ve kültürel nitelikler taşıması sebebiyle çoğunlukla benzer bulgulara rastlanmıştır.

3.2. Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4’de araştırma grubunu oluşturan “anne girişimcilerin” demografik özelliklerindeki dağılımı görülmektedir. Buna göre;

Girişimci annelerin yaş aralığı, 28-59 arasında değişmektedir. 28-38 yaş aralığında % 20’lik bir oran ile 5 kişi, 39-49 yaş aralığında %55’lik oranla 11 kişi, 50-60 yaş aralığında ise %25’le 4 girişimci anne bulunmaktadır. Araştırmaya katılan anne girişimcilerin % 55’inin 39-49 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4. Anne girişimcilerin demografik özellikleri

	Yaş	Doğum yeri	Yaşadığınız il	Eğitim Durumunuz	Medeni durumunuz	Çocuk Sayısı	Sektör	Faaliyet yılı	Önceki işi/sectörü	Ticari Unvanı	Çalışan Sayısı
G1	50	Giresun	Giresun	Üniversite	Evli	2	Muhasebe	30	Lokanta-İşçi	Şahıs	4
G2	28	Giresun	Giresun	Üniversite	Boşanmış	1	Tekstil	1 ay	Tasarımcı	Şahıs	Kendisi
G3	41	Giresun	Giresun	Lise	Evli	1	Mefruşat	10	Tekstil-işçi	Şahıs	2
G4	59	İzmir	Giresun	Üniversite	Evli	3	Yurt, yemek	8	Memur	Şahıs	14
G5	32	Giresun	Giresun	Üniversite	Evli	2	Tekstil	5	Öğretmen	Şahıs	4
G6	49	Giresun	Giresun	Lise	Boşanmış	1	Kozmetik	7	Çeşitli sektörlerde işçi	Şahıs	Kendisi
G7	45	Giresun	Giresun	Lise	Evli	2	Sahaf	13	Tezgahtar, işçi, aşçı	Şahıs	Kendisi
G8	49	Rize	Giresun	Lise	Evli	3	Yemek	5	Yok	Şahıs	12
G9	29	Giresun	Giresun	Lise	Evli	3	Tekstil	6 ay	Tekstil-işçi	Şahıs	Kendisi
G10	47	Trabzon	Giresun	Lise	Evli	3	Mefruşat	5 ay	Çeşitli sektörlerde işçi	Şahıs	Kendisi
G11	55	Giresun	Giresun	Lise	Evli	2	Emlak	20	Reklamcı	Şahıs	2
G12	45	Trabzon	Giresun	İlkokul	Evli	2	Züccaciye	1	Bulaşıkçı	Şahıs	Kendisi
G14	40	Giresun	Giresun	Y. Lisans	Evli	3	Eğitim	17	Kreş-Yönetici	Şahıs	Kendisi
G13	49	Giresun	Giresun	Ortaokul	Evli	2	Kuaför	30	Kuaförde işçi	Şahıs	5
G15	33	Giresun	Giresun	Üniversite	Evli	2	Çadır, branda, demir	12	Yok	Aile şirketi	7
G16	57	Giresun	Giresun	Lise	Evli	3	Pastacılık	3	Yok	Aile şirketi	6
G17	40	Ordu	Giresun	Ortaokul	Evli	2	Tuhafiye	10	Terzi	Şahıs	Kendisi
G18	45	Giresun	Giresun	Lise	Boşanmış	2	Konfeksiyon	25	Tekstilde işçi	Şahıs	Kendisi
G19	51	Giresun	Giresun	Ön Lisans	Evli	2	Muhasebe	30		Mali Müşavir	4
G20	39	Giresun	Giresun	ilkokul	Evli	3	Şarküteri	3	Evde elişi	Şahıs	2

Katılımcı 20 annenin doğum yerlerine bakıldığında; 15’i Giresun, 2 Trabzon, 1 İzmir, 1 Ordu, 1 Rize ili doğumludur.

Çalışmamızı Giresun ilinde yaptığımızdan dolayı katılımcılarımızın tamamı Giresun merkezde yaşamaktadır.

Araştırma kapsamında örneklemimizi oluşturan girişimci annelerin eğitim durumuna baktığımızda (% 5) 1'i yüksek lisans, (%25) 4'ü lisans, (% 5) 1'i önlisans, (% 50) 10'u lise, (% 10) 2'si ortaokul ve (% 5) 1 ilkokul düzeyindedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların medeni durumları incelendiğinde (%75) 16 kişinin evli (%25) 4'ü boşanmış olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında girişimci annelerin çocuk sayılarına bakıldığında, 6 annenin 3, 10 annenin 2, 3 annenin ise 1 çocuğu bulunmaktadır.

Girişimci annelerin faaliyet gösterdikleri sektörler dağılımına bakıldığında çok farklı iş kollarından annelere ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 3).

Katılımcı annelerin faaliyet yılına bakıldığında 1 ay ile 30 yıl arasında dağılım görülmektedir. Katılımcıların %50'si 10-30 yıl aralığında, %20 si 5-10 yıl, %30'u ise 0-5 yıl aralığındadır.

Katılımcı annelerin girişimci olmadan önce yaptıkları işlere bakıldığında; 17 annenin çok farklı sektörlerde ücretli işçi olarak çalıştığı görülmüştür. 2 Anne daha önce hiç çalışmamış, 1 anne ise evde yaptığı el işi ürünleri sattığı görülmüştür.

Katılımcı annelerin işyerlerinin ticari ünvanına bakıldığında tamamının şahıs işletmesi olduğu görülmektedir.

Katılımcı annelerin %45'inin işyerlerinde kendilerinden başka çalışan olmadığı, kalan %55'inin ise 2-14 arasında çalışanın bulunduğu görülmüştür.

Katılımcı annelerin kişilik özelliklerine bakıldığında 20 annenin tamamı çalışkan, özgüvenli, risk alan, cesur, bilgili, vizyoner, sorumluluk alan, fedakar, yenilikçi ve kararlı özelliklere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. 19 kişi fırsatları değerlendirebilen, 12 kişi yönetici olmak isteyen, 11 kişi ise kar odaklı olduğunu belirtmişlerdir. Burada belirttiğimiz özellikler dışında 3 katılımcı merhametli ve yardımsever olduklarını ifade etmişlerdir. 2 katılımcı dini inançlarının yüksek olduğunu, çok dua ettiklerini ve asla umutsuz olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan anne girişimcilerin %70'inin (14 kişi) "Anne Girişimciliği" kavramını duymadığını, kalan %30'unun ise (3 kişi) medyadan, kitaptan gördüklerini, 1 kişinin de nereden duyduğunu hatırlamadığını görmekteyiz.

Buna göre anne girişimciler yaptıkları işin “anne girişimciliği” olduğunu tanımlayamadıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan 20 kişinin tamamı girişimcilik faaliyetini ev dışı mekanda, dükkan veya iş yeri diye adlandırdıkları ortamlarda gerçekleştirmektedir.

Katılımcılardan 17 kişi işletmelerinin kuruluş sermayesini kendi birikimleri, eşleri, anne ve babaları, eşlerinin anne ve babaları veya yakın akrabalarından temin ettikleri görülmektedir. 3 kişi sermaye temininde aileden yardım görmediğini hibe desteği aldığını ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunlukla ekonomik desteğin yanında ailelerinden çocuk ve yaşlı bakımı, ev işleri ve her türlü manevi destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan yalnızca 2 kişi KOSGEB’ten, 1 kişi de Avrupa Birliğinden proje desteği aldığı görülmektedir. Katılımcılar genellikle kredi veya hibe desteği konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, prosedürü bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların başarı durum değerlendirmelerine bakıldığında 20 anne girişimcinin tamamı başarılı olduğunu düşünmektedir. Başarmak için çok çalıştıklarını ifade eden katılımcılar müşteri memnuniyetini gösterge olarak kabul etmektedirler. Katılımcılardan 2 kişi tek işle yetinmediklerini ve ikinci bir iş yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar iş-yaşam kariyerlerinde önceliklerinin çocukları olduğunu ifade etmişlerdir. Covid-19 pandemi sebebiyle bu dönemde işletmeleriyle ilgili genişleme ve büyüme beklemedikleri varlıklarını devam ettirmeyi hedeflediklerini ifade etmişlerdir. 2019 yılı kasım ayında Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkıp dünyaya yayılan Covid-19 virüsü dolayısıyla pandemi ilanı Dünya ekonomisinde olduğu gibi ülkemiz ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Yeni koronavirüsün yayılım hızını durdurulması amacıyla devletin uyguladığı sokağa çıkma kısıtlamaları ve mesafe, hijyen tedbirleri dolayısıyla insanlar internet alışverişine daha fazla yönelmiştir. Bundan dolayı girişimci anneler mevcut durumlarını korumayı bir başarı olarak nitelendirdikleri düşünülmektedir.

Tablo 5. Annelerin girişimci olma nedenlerine ilişkin bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar	f
İyi annelik	Çocukların geleceğini düşünmek	G2.G3.G5.G6.G7.G9.G20.G11.G13.G16 G17.G18.G19.G20	15
Ekonomik Sebepler	Maddi sorunlar	G5.G7.G8.G15.G17.G18	13
	Aile bütçesine destek	G1.G4.G9.G12.G13	
	Ekonomiye katkı	G1.G12	
Kendini Gerçekleştirme	Kendini geliştirme	G14.	
	Kendine yetebilme	G15	9
	Saygı görme	G11.G17	
	İyilik yapma	G6.G12	
	Manevi tatmin	G4	
	Ekonomik bağımsızlık	G18.G19	
İsteklilik	Çalışma ve üretme isteği	G1.G2.G4.G11.G12.G13.G17	8
	Para kazanma isteği	G18	
Deneyim	Mesleki bilgi ve Tecrübe	G9.G12.G13.G15.G16.G19	7
	Aile işi	G19	
Sosyalleşme	Sosyal olma	G15, G16	7
	İletişim kurma	G16	
	Aktif olma	G1. G16.G19	

Tablo 5’de annelerin girişimci olma sebepleri ile ilgili 17 kategori bulunmuş ve bu kategoriler 6 temada toplanmıştır. Bu temaların başında iyi annelik özelliği gelmektedir. Katılımcılardan 15 kişi çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlayabilme amacıyla girişimci olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların açıklamalarından örnekler şu şekildedir: “Çocuklara daha fazla faydam olsun diye girişimci oldum”(G14). “Çocuklarıma daha iyi bir hayat sunmalıyım”(G18). “Çocuklarımin daha iyi bir eğitim alması onlarla yeterince ilgilenebilmek için bu işi yapmalıyım”(G20). “Çocuklarımin geleceği için girişimci oldum”(G3). Katılımcıların iyi annelik olgusunu ekonomik beklentiyle ilişkilendirdikleri görülmektedir. İyi annelik algılarının çocukların yaşam standartlarını yükseltmek, daha iyi bir eğitim sunmak ve gelecek endişelerini gidermek beklentilerini karşılamak şeklinde olduğu görülmektedir. Ekinsmyt, (2011) “iyi anneliğin” çocuklara daha fazla zaman ayırmak toplumsal baskısı olduğu ve iyi annelik algısının coğrafya ve kültürle göre annelik davranışlarında ve beklentilerde farklılık gösterdiği, iş gücüne katılımları etkilediğini belirtmektedir. Osorno (2014), bu alanda, yazılan ilk lisansüstü çalışmasında, ücretli çalışma hayatının uzun ve talepkar çalışma sisteminin iyi annelik yapamama kaygılarını artırdığı için kadınların anne girişimci olmayı seçtiklerini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 5’de görüldüğü gibi 20 anne girişimciden 13 kişinin ekonomik sebeplerden dolayı girişimci olduğu görülmektedir. Bu konuda katılımcılar “*Eşimin işi yoktu, ekonomik sıkıntılarımız çoktu. Mecburiyetten başladım*”(G5), “*Çalışmak zorunda olduğum için aileme destek olmam gerekiyordu*”(G8), “*Mecburiyetten çalıştım. Eşim işini kaybetti ve iki çocuğumuz var*”(G7), “*Ülke ekonomisine ve aile bütçeme katkı yapmak istedim*”(G12) şeklinde örnek ifadeler bulunmuştur. Bu ifadelerde aile bütçesinin yeterli olmadığı, eş olarak bu bütçeye katkı sağlama motivasyonunun öne çıktığı görülmektedir. Ekonomik sebepler temasının, maddi sorunlar (f=6), aile bütçesine destek (f=5), Ekonomiye katkı (f=2), kategorilerinden oluştuğu görülmektedir. Halaç’ın (2014) anne girişimciliği konusundaki çalışmaları derleyip girişimci anne profillerini incelediği çalışmasında girişimci annelerin ekonomik sıkıntı çekmeyen, iyi eğitilmiş geçmişte profesyonel iş tecrübesi olan, iş kurma finansmanının aile desteği ile sağlayan ve birincil amacı ekonomik sebepler olmayan kadınlar olduğunu belirtilmiştir. Çalışmamızda, Halaç’ın çalışmasından farklı olarak katılımcıların girişimci olmalarında ikincil ve önemli faktör ekonomik sebepler olduğu görülmektedir. Katılımcıların daha iyi ekonomik koşullarda yaşama beklentisi sebebiyle girişimci oldukları şeklinde yorumlamak mümkündür.

Anneleri girişimciliğe çeken bir diğer sebebin kendini gerçekleştirme teması olduğu görülmüştür. Kendini geliştirme, kendine yetebilme, saygı görme, iyilik yapma, manevi tatmin, ekonomik bağımsızlık kategorilerinden oluşan kendini gerçekleştirme teması 9 katılımcının anne girişimci olma sebebi olduğu görülmüştür. Katılımcılardan örnek ifadeler şu şekildedir. “*Bir kız öğrencinin kalacak yer sıkıntısı yüzünden sokakta kalmak zorunda olduğuna şahit olmak bana kız yurdu açmak fikrini verdi*”(G6). “*Bildiğim işi yapmak, personel çalıştırmak, iş öğretmek ve bu sayede insanlara faydalı olmak*”(G12). “*Eşime bağlı yaşayamam, ayaklarım üzerinde durmalıyım*”(G18). “*Kimseye muhtaç olmamak beni mutlu ediyor. Çalışınca insanlar sana saygı duyuyor*”(G17). “*Kendimi geliştirme ihtiyacımı tatmin etmek için*”(G14).

Annelerin girişimci olma sebeplerinden bir diğeri ise çalışma ve üretme isteği ve para kazanma isteği kategorilerinden oluşan isteklilik teması olduğu görülmektedir. “*Çalışmayı çok seviyorum, evde oturamam*”(G3). “*Çalışmayı çok*

seviyorum”(G11). “Çalışmayı çok seviyorum. Çocuklarımı büyütürken evde elişleri yapıp satıyordum”(G13).

Girişimci annelerden 7 kişinin girişimci olma sebebinin deneyim teması olduğu görülmektedir. Mesleki bilgi ve tecrübe, aile işi kategorilerinden oluşan deneyim temasının aşağıdaki ifadelerde tercih sebebi olduğu görülmektedir. *“Evlenmeden önce sektörde çalışıyordum”(G15). “İşi biliyordum, tecrübem vardı”(G16). “İşi biliyordum. Okulda eğitimini aldım”(G9). “Okumak istemedim. Babam da bana kendi işi olan kuaförlüğü öğretti”(G19).* Katılımcıların daha önce ücretli çalışarak veya aile işlerinde deneyim ve bilgi sahibi oldukları sektörlerde girişimcilik faaliyetini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Karadal ve Erdem (2017) çalışmalarında kadınları girişimciliğe iten faktörlerden birinin kadınların sahip oldukları mesleki bilgi ve tecrübelerinin veya almış oldukları eğitimler sonucu elde ettikleri diplomalarına uygun işletmeler açarak bağımsız olarak kendi işlerinin patronu olmayı istediklerini belirtmektedir.

Girişimci annelerden 7 kişinin girişimci olma sebebi sosyalleşme teması olduğu görülmektedir. Sosyal olma, iletişim kurma ve aktif olma kategorilerinden oluşan sosyalleşme teması girişimci anneler tarafından şu ifadelerle dile getirilmiştir. *“Çalışmayı, üretmeyi ve aktif olmayı çok seviyorum”(G1). “Yoğunluk ve sosyallik beni mutlu ediyor”(G15) “. Aktif hayatın içinde olmayı, insanlarla iletişimde olmayı yani sosyal olmayı çok seviyorum”(G16). “İş hayatı insanın zihnini açıyor. Hareketli olmak güzel”(G19).* Katılımcıların ev dışı mekanda girişimcilik faaliyetine yönelmelerindeki en önemli etkenlerden birinin sosyalleşme ihtiyacını tatmin olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan “sıradan ev bir ev kadını” olmak ve eve kapanmak istemediklerini ifade eden katılımcılar kişisel tatmin sağlamak için sosyalleşmek istedikleri düşünülmektedir.

Tablo 6. Girişimci annelerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar	F
İşle ilgili Sorunlar	Finansa Erişim	G1.G2.G3.G4.G5.G6.G7.G10.G11.G13.G14.G16.G17.G18.G20.	15
	Zorluğu		
	Bilgi ve Tecrübe	G1.G6.G7.G8.G12.G15.G16.G17.G19.G20.	10
	Eksikliği	G6.G8.G16.	3
	Teknolojiyi kullanma	G2.	1
	Eksikliği		
	Fiziki mekânla ilgi sorunlar	G10.	1
	Düzensiz Gelir		
	Çevresel Sorunlar	G2.G3.G6.G9.G11.G16.G18.G19.	8
	Çocuk ve yaşlı bakımı		
Çevresel Sorunlar	Aile desteği eksikliği	G1.G2.G4.G6.G11.G16.G17.G20.	8
	Çevre ve aile baskısı	G4.G13.G16.G19.	4
	Cinsiyetçi yaklaşımlar	G5.G9.	2
	Vakit yetersizliği	G7.G8.G10.G11.G14.G16.G19.G20.	8
	Fiziksel ve duygusal yorgunluk	G6.G7.G11.G18.G20.	5
Kişisel Sorunlar	Cesaretsizlik	G1.G10.	2

Tablo 6’da Girişimci annelerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili 12 kategori bulunmuş ve bu kategoriler 3 tema altında toplanmıştır. Bu temalar; işle ilgili sorunlar (f=30), çevresel sorunlar (f=22) ve kişisel sorunlar (f=15) olarak bulunmuştur. Katılımcıların en fazla işle ilgili sorun yaşadıkları görülmektedir. Katılımcılardan 15 kişi finans bulma konusunda sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. “, *Sermaye eksikliği en önemli sorun*”(G1). “*Ekonomik sıkıntılar yaşıyoruz*”(G3). “*Maddi sorunlar çok fazla*”(G7). “*Maddi sorunlar, yeterince kredi desteği alamıyoruz*”(G10). “*Parasal sorunlar yaşıyoruz, devlet desteğine ihtiyaç duyuluyor*”(G19). Örnek ifadeler doğrultusunda katılımcıların finansal destek bulma konusunda sorun yaşadıkları, devlet destekleri

ve kredilerden yeterince faydalanamadıkları ve bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Nel vd. (2010, 12) anne girişimcilerin karşılaştıkları temel zorlukların finansman yaratma, sermaye bulma, insan kaynakları kısıtları ve problemleri olduğunu belirtmişlerdir.

İşle ilgili sorunlar temasında 10 katılımcının bilgi ve tecrübe eksikliği kategorisinde sorun yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. *“Tecrübesizlik önemli bir sorun”(G1). “İş hayatında tecrübe önemlidir. Çıraklığını yapmadığınız işin ustası olamazsınız”(G7). “Yaptığımız işle ilgili bilgi eksikliği yaşıyabiliyorsunuz”(G8). “Bilgi ve tecrübe olmazsa olmaz”(G15). “Sosyal medyayı iyi kullanırım pikocuları takip ederim. Yeni modeller, yeni makineleri takip ederim. Fiyat konusunda çalışmalar yaparım. İşiniz konusunda bilginiz olmalı ve gelişmeleri takip etmelisiniz. Prosedürler çok ve bu konuda bilgi sahibi olmak gerekiyor”(G16). “İşin planlaması çok iyi yapılmalı”(G3). “Prosedürler sorun olabiliyor”(G19).* Katılımcıların ifadelerinden deneyim ve iş konusunda bilgi eksikliğinin anne girişimciliği için temel sorunlardan biri olduğu görülmektedir. Katılımcıların iş yerinin kuruluşu esnasında prosedürü bilememekten kaynaklı sorunlar da yaşadıkları anlaşılmaktadır. Nel vd. (2010, 12) çalışmalarında anne girişimcilerin yaşadığı en önemli sorunlardan birinin, eğitim ve deneyim eksiklikleri ve iş planlarının hazırlanması olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan 3 kişinin teknolojiyi kullanma konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. *“Teknolojiyi kullanmada sorun yaşıyabilirler”(G8). “Sosyal medya desteği önemli, internet kullanmayı iyi bilmek gerekiyor”(G15). “Teknolojiyi kullanma eksikliği oluyor. Yeni model makinaların kullanımı zor oluyor”(G16).* Araştırmacıların ticari faaliyetlerinde kullandıkları yeni teknolojik makinaların kullanımı, bilgisayar ve sosyal medya kullanımı konusunda yetersizlikler yaşadıkları görülmektedir. Katılımcılardan 1 kişi uygun işyeri temini, işyerinin dizayn, inşaatla ilgili sıkıntılar ve işyeri çevresinin uygunluğuyla ilgili sıkıntılar konusunda sorun yaşadığı görülmektedir. *“Mekanın dizaynı, işyeri çevresi ve inşaatla ilgili sıkıntılar olabilir”(G2).* Katılımcılardan 1 kişi düzensiz gelir sebebiyle sorun yaşadığını dile getirmiştir. *“Düzenli bir gelirin yok”(G10).*

Çevresel sorunlar teması, çocuk ve yaşlı bakımı (f=8), aile desteği eksikliği (f=8), çevre ve aile baskısı (f=3), cinsiyetçi yaklaşımlar (f=2) kategorilerinden

oluşmaktadır. Katılımcılardan 8 kişinin yaşlı ve çocuk bakımı konusunda sorun yaşadığı görülmektedir. *“Çocuk bakımıyla ilgili sıkıntı yaşanabiliyor. Çocukları iyi bir yere emanet etmek gerekiyor”(G3). “çocuk bakım desteği gerekli”(G6). “Çocukların ve yaşlıların bakımı sorun olabiliyor”(G19).* Çalışmamızda girişimci annelerin %80’inin 39 yaş üzeri olduğu göz önünde bulundurulursa, annelerin girişimci olmak için çocuklarının belli bir yaşa kadar kendileri büyütüp, bakım sorumluluğunu ortadan kaldırmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Arendell’in anneyi, kendisini diğerlerinin bakımına adanmış kadın olarak tasvir ettiği (akt.Timurturkan, 2000:65-70) düşünülürse çocuk ve yaşlı bakımının anne girişimciliği için sorun teşkil etmesi daha anlaşılır olacaktır. Katılımcılardan 8 kişi aile desteği eksikliği konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. *“Aileleri destek vermeyebilir”(G1). “Aile desteğine ihtiyaç duyarlar”(G4). “Tamam yapacaksın ama...ile başlayan cümleler sizi vazgeçirebilir, bu yüzden aile desteği çok önemli”(G8). “Aile desteğine her şekilde ihtiyaç var”(G16).* Aile desteği anne girişimciler için çok önemli bir motivasyon olarak görülmektedir. İfadelerden anlaşılacağı üzere anne girişimcilerin ekonomik anlamda, ayrıca sorumlulukların paylaşılması ve psikolojik anlamda aile desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Nel vd. Avusturalya ‘da yaptıkları çalışmada anne girişimcilerin sorunlarından birinin kendi işlerini kuran anne girişimcilerin, iş kurma ve sürdürme aşamalarında ailelerinden destek alamamaları olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan 4 kişi çevre ve aile baskısının anne girişimciliği için sorun olduğunu ifade etmişlerdir. *“Aile baskısı olabilir”(G4). “Aile baskısı genellikle en önemli engellerden biri bence (G13). “Çevresel baskılar yaşıyor”(G16). “ Koca baskısı oluyor, erkekler çalışmanı istemeyebilir. Kadının para kazanması erkek için kaygı olabiliyor, tedirgin olabiliyor”(G19).* Kocaların geleneksel erkek egemen bakış açılarından dolayı prestij ve statü kaybı yaşama korkuları sebebiyle eşlerine baskı yaptıkları, destek vermedikleri düşünülmektedir. Katılımcılardan 2 kişi cinsiyetçi yaklaşımların sorun olduğunu ifade etmişlerdir. *“Cinsiyet kaynaklı sorunlar yaşayabilirler, istismara uğramak gibi”(G9). “Erkeklerin kabalığı, tacizler gibi sorunlar yaşıyor”(G5).*

Kişisel sorunlar teması, vakit yetersizliği, fiziksel ve duygusal yorgunluk ve cesaretsizlik kategorilerinden oluşmaktadır Katılımcılardan 8 kişi vakit yetersizliği sebebiyle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Örnek ifadeler şu şekildedir:

“Çocuklara ve kendime zaman yetmiyor, çalışma saatleri uzun”(G7). “İşyerini bırakamazsın. Başka bir hayatın yok, sosyal hayatın yok”(G8). “Çalışma saatlerinin uzunluğu, kendinize ve çocuklarınıza vakit ayıramazsınız”(G14). “Zaman yetişmiyor. Eve zaman kalmıyor”(G15). “Çalışma saatlerinin uzun olması. Ev işlerine vaktimiz kalmıyor”(G16). Katılımcılar çalışma saatlerinin uzunluğu ve işyerine bağımlı olmayı sorun olarak görmektedirler. Bu sebeplerin kadınların iş hayatı dışında çocuklara, ev işlerine ve kendilerine yeterince zaman ayıramadıkları için oluştuğu düşünülmektedir. Bu durum katılımcıların sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının tatminsizliğinden kaynaklı eksiklik duygusu oluştuğu düşünülmektedir. Kadın girişimcilerde için en temel engel zaman kısıtlılığıdır (Soysal, 2006: 103) . Katılımcılardan 2 kişi cesaretsizliğin anne girişimcilikte sorun olacağını ifade etmişlerdir. *“ Cesaretsizlik olabilir”(G1). “ Cesarete ihtiyaçları var”(G10).* İfadelerden anlaşılacağı üzere cesaretsizlik anne girişimcilerin önünde önemli engellerden birisi olarak görülmektedir. Buna sebep olarak çevrenin ve ailenin destek alamamaları olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan 5 kişi fiziksel ve duygusal yorgunluk girişimci anneler için sorun olabileceğini ifade etmişlerdir. *“Duygusal olmamalısınız. Yorgunluk oluyor”(G6). “ Sorumluluk yorabiliyor”(G7). “İşin stresi sizi her şekilde yorabiliyor. Ayrıca evdeki yorgunluk var”(G11). “evdeki işler, çocukların bakımı sizi yorabilir”(G18). “Bedenen ve zihnen yoruluyorsun” (G20).* Katılımcıların ifadelerinden çocuk bakımı, ev işleri ve çalışma hayatı arasında denge sağlamaya çalıştıkları, bu sorumlulukları yerine getirirken hem fiziksel hem de duygusal olarak yorgunluk yaşadıkları görülmüştür. Kendilerini anne girişimci olarak tanımlayan Lisa ve Tracey yazılarında anne girişimciliği için söylenen “hepsi bir arada” mottosunun yalan olduğunu hem ev işleri hem iş sorumlulukları altında nasıl ezildiklerini ortaya koymuşlardır (Will&Dehn’den akt. Halaç, 2017). Katılımcılardan 3 kişi olumsuzluk yaşamadığını ifade etmişlerdir. 3 katılımcı ise çalışmayı çok sevdikleri için olumsuzlukları görmezden geldiklerini ifade etmişlerdir. *“Olumsuzluk yaşamadım. İnsan isterse her şeye vakit ayırabilir(G1). “Sevdiğim için olumsuzlukları görmüyorum. Her şeye vaktim oluyor”(G3). “Yok olumsuzluk yaşamıyorum. Her şey daha iyi”(G12).*

Tablo 7. Annelerin girişimci olduktan sonra kendilerini nasıl hissettiklerine dair bulgular

Tema	Kategori	Katılımcı	f
Mutlu	İyi hissetme	G1.G2.G4.G5.G6.G7.G8.G11.G12.G15.	17
Başarma ve üretme tatmini		G2.G8.G9.G14.G17.	5
Kendini geliştirme		G7.G14.	5
Sosyal	Aktif ve sosyal	G1.G2.G4.G6.G7.G8.G12.G15.G16.G20.	10
Özgür	Maddi ve bireysel özgür	G1.G7.G9.G10.G11.G15.G16.G17.G19.	9
Özgüvenli	Özgüven	G1.G2.G7.G8.G9.G11.G18.G19.	8
Güçlü	Ekonomik ve psikolojik güç	G3.G5.G8.G13.G17.G19.G20.	8

Tablo 7 de görüldüğü gibi katılımcıların anne girişimci olduktan sonra hissettiklerine dair 7 kategori bulunmuş ve bu kategoriler 5 tema altında toplanmışlardır. Bu temaların başında mutluluk ($f=17$) teması gelmektedir. İyi hissetme, başarma ve üretme tatmini, kendini geliştirme kategorilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların anne girişimci olduktan sonra, daha önceki tecrübelerine göre kendilerini çok daha iyi hissettikleri görülmüştür. Başarma ve üretme tatmininin katılımcıları mutlu ettiği bunun da aile ve sosyal ilişkilerine yansıdığı ve özgüvenlerini artırdığı düşünülmektedir. Katılımcıların örnek ifadelerinden alıntılar şu şekildedir. “Çok mutluym, eskiye oranla kendimi daha iyi hissediyorum”(G5). “Daha iyiyim. Aile ilişkilerimiz de düzeldi”(G7). “Bir şey üretmek çok güzel. İşe yaradığımı düşünüyorum”(G14). “İşe yarıyor olmak, bir şey üretmek insanı mutlu ediyor”(G9). “Çalışmak ve üretmek insanı hem madden hem de manen tatmin ediyor”(G2). “Kendini geliştiriyorsun bu da insanı mutlu ediyor”(G7). “Annenin kendini geliştirmesi çok önemli”(G14). Katılımcılardan 10 kişi anne girişimci olduktan sonra daha sosyal olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir. “Sosyal hayatımız var, insanlarla iletişimimiz var bu çok güzel bir şey bizim için”(G6). “. İnsanlarla güzel ilişkiler kurmak beni mutlu ediyor, sosyal çevremiz oluşuyor”(G15). “Esnek çalışıyorsun. Özgür çalışıyorsun Kendi kendinin patronusun. Kafam rahat. Sosyal bir çevren oluşuyor. Çok farklı insanlarla tanışıp

onlarla yeni ilişkiler kuruyorum, sosyal açıdan geliştim, psikolojim düzeldi”(G16). Anne girişimci olduktan sonra daha esnek ve özgür çalışan katılımcıların kendilerine ve çevrelerine vakit ayırarak sosyalleştikleri düşünülmektedir. Ayrıca ev dışı mekanda olmak ve kendi işinin patronu olmanın da sosyalleşmede etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyalleşmenin, iyi iletişimin girişimcilik faaliyetini geliştireceği düşüncesinden, iş hayatlarında başarının artacağı düşünülmektedir. Katılımcılardan 9 kişinin anne girişimci olduktan sonra kendilerini daha özgür hissettikleri görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. *“Başkalarına bağımlı olmamak güzel”(G1).* *“Kendimi özgür hissettim. Söz hakkım oldu”(G9).* *“Maddi olarak rahatlık, özgürlük . Özgürlük benim için çok önemli”(G12).* *“Eşime bağımlı değilim. Hatta eşime yardım ediyorum. Özgürüm”(G15).* *“Özgürce alışveriş yapmak, istediğini alabilmek, istediğin yere gidebilmek güzel”(G17).* *“Özgürsün çocuklarının isteklerini rahatça alıyorsun”(G19).* Katılımcıların özgürlük algılarına baktığımızda ekonomik bağımsızlığın anahtar kavram olduğu görülmektedir. Ekonomik bağımsızlık bireysel ve sosyal bağımsızlığın ön koşulu olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 8 kişi anne girişimci olmanın kendilerini daha özgüvenli hissetmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. *“Özgüvenim yerine geldi”(G1).* *“Mutlu ve özgüvenliyim”(G2).* *“Kendime güvenim geldi”(G11).* *“Kendine güvenin geliyor”(G19).* Annelerin girişimci olduktan sonra özgüvenli olmalarının annelik rollerine ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı düşünülmektedir. Katılımcılardan 8 kişi anne girişimci olduktan sonra kendilerini daha güçlü hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. *“Kendi işim, kendi param, gücüm elimde”(G3).* *“Hastalıklarımı bile unuttum. Sosyal açıdan geliştim. Psikolojim düzeldi, her konuda daha güçlüyüm”(G8).* *“Daha güçlü ve kararlı olmayı öğrendim”(G13).* Katılımcıların maddi olarak bağımsız olduktan sonra sosyal hayatta var oldukları, kendilerini daha güçlü hissettikleri görülmüştür. Literatürde annelerin girişimci olduktan sonra kendilerini nasıl hissettiklerine dair bir çalışma bulunmadığından literatür kısmı boş bırakılmıştır. Bulgulara bakıldığında anneleri girişimci olmaya çeken motivasyonların, ekonomik özgürlük, sosyalleşme, kendini geliştirme ve mutlu olma, manevi tatmin, çalışma ve üretme isteği, saygı görme, statü sahibi olma, daha iyi annelik yapma gibi, anne girişimci olduktan sonra hissettiklerine baktığımızda

karşılanmış görülmektedir. Jean ve Forbes (2012) in beklenti teorisine (expectancytheory) göre anne girişimcilerin iş taleplerindeki motivasyonun, iş kurulduktan sonra hem kendileri, hem de aileleri için doğacağına inanmaları şeklinde açıklamıştır. Çalışmamızın bu anlamda literatüre uygunluk gösterdiği düşünülmektedir.

Tablo 8. Diğer annelere tavsiyeler

Tema	Kategori	Katılımcı	f
Girişimci olmak	İş hayatında olmak	G1.G2.G3.G4.G5.G6.G7.G8.G9.G10.G11. G12.G13.G14.G15.G16.G17.G18.G19.G20.	20
Bildikleri iş		G2.G4.G6.G10.G11.G14.	9
Vizyoner		G2.G7.G19.	3
Kararlı	Kararlı	G5.G8.G9.G11.G13.G14.G16.G19.	8
Cesaret	Cesaret	G9.G11.G15.G19.	4
Allah' a güven	Güven	G8.G16.	2

Tablo 8 de görüldüğü gibi Anne girişimcilerin diğer annelere tavsiyeleri 4 tema ve 5 kategoriden oluşmaktadır. Katılımcıların diğer annelere tavsiyelerine baktığımızda 20 katılımcının tamamının girişimci olmayı tavsiye ettiği görülmektedir. 8 katılımcı kararlı olmayı, 4 katılımcı cesaretli olmayı, 2 katılımcı ise Allah'a güvenmeyi tavsiye etmektedir. Girişimci olmak teması; iş hayatında olmak (f=20), bildikleri işi yapmak (F=9), vizyoner olmak (F=3) kategorilerinden oluşmaktadır. Katılımcılar yaptıkları işin bir “anne girişimciliği” olduğunu bilmedikleri için *çalışmak* şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcıların tamamı (20 kişi) diğer annelere iş hayatında olmayı tavsiye etmektedir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. “*Cesaretli olsunlar ve çalışsınlar*”(G1). “*Kararlı olsunlar ve iş hayatına girsinler*”(G5). “*Kadınlar kesinlikle çalışmalı*”(G15). Katılımcıların ifadelerinden anlaşılabileceği üzere girişimci olduktan sonra yaşadıkları ekonomik ve sosyal bağımsızlık potansiyel anne girişimcilere motivasyon olarak tavsiye edildiği düşünülmektedir. Katılımcılardan 9 kişi diğer annelere bildikleri işi yapmalarını

tavsiye etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. “*Kesinlikle Bildikleri işi yapsınlar*”(G4). “*Bildikleri iş varsa yapsınlar*”(G6). “*Kararlı olsunlar. Bildikleri işi yapsınlar*”(G11) . Katılımcıların ifadelerinden girişimcilik faaliyetine bilgi ve tecrübeleri olduğu alanlarda girişimcilik yapmaları başarıya ulaşmalarını kolaylaştıracağı için tavsiye ettikleri düşünülmektedir. Katılımcılardan 3 kişi vizyoner olma kategorisini tavsiye etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler bakıldığında; “*İş kurduktan sonra yenilikleri takip etmeleri gerekiyor. Hedef kitleyi iyi tanımalı onlara cevap verecek işler yapmalılar. Yeni şeyler üretmeli. Farklı işleri takip etmeliler, yeni bir şeyler katmalılar*”(G2). “*Sektöre yenilikler katsınlar*”(G7). “*Ufukları geniş olsun. Vizyonları olsun*”(G19). İş hayatında erkeklere göre dezavantajlı konumda olan anne girişimciler tutunmak ve başarı sağlayabilmek için yenilikleri takip etmeli, bilgi ve becerilerini artırmalı ve sektöre yenilikler katarak devamlılığını sağlayabileceği düşünülmektedir. Katılımcılardan 8 kişi kararlılık temasını tavsiye etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. “*Kararlı olsunlar. Asla vazgeçmesinler*”(G8). “*Cesaretli olsunlar. Kararlı olsunlar*”(G9). “*Her kadın ayakları üzerinde durabilmeli. Kararlı olsunlar*”(G11). “*Kararlı olsunlar ve hedeflerinden vazgeçmesinler*”(G16). Katılımcıların daha önceki söylemlerinden bir işin kurulmasında yaşadıkları ekonomik ve sosyal zorluklar sebebiyle potansiyel girişimci annelere kararlı olmalarını tavsiye ettikleri düşünülmektedir. Katılımcılardan 4 kişi diğer annelere cesaretli olma temasını tavsiye etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler şu şekildedir. “*Kadınlar kesinlikle çalışmalı. Cesaretli olsunlar*”(G15). “*Cesaretli olsunlar. Hem anneliği hem iş hayatını mükemmel yapsınlar*”(G19). “*Cesaretli olsunlar. Ekonomik özgürlük için cesaret çok önemli*”(G13). Katılımcıların ifadelerinden kendi ayakları üzerinde durabilmek ve toplumda bir yer edinebilmek için girecekleri iş hayatında cesaretli olmaları tavsiye edilmektedir. Katılımcılardan 2 kişi Allah’a güven temasını tavsiye etmektedir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir. “*Asla vazgeçmesinler. Allah’a güvensinler dua etsinler*”(G8). “*Allah’a ve kendilerine güvensinler gerisi gelir*”(G9). Girişimci anneler kişilik özellikleri ifadelerinde “*İyi inanırım. Dua benim için çok önemlidir ve umudumu yitirmem*”(G20) söylemiyle, Allah’a inanmanın ve güvenmenin kendi özgüven ve cesaretlerini artırdığı düşünülmektedir. Mitchell J. Neubert (2017) çalışmasında girişimcilerin diğer insanlardan daha çok dua ettiklerini

ve Tanrının onların dualarına cevap verdiğine inanma ihtimallerinin yüksek olduğu ifade etmişlerdir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Anne girişimciliği, kadınların anne olduktan sonra iş yaşamı ve annelik rolleri arasındaki çatışmayı en aza indirmek ve ikisi arasında denge oluşturmak amacıyla yaptıkları cinsiyet yönelimli yeni bir girişimcilik türüdür. 1980'li yıllarda ortaya çıkan anne girişimciliği annelerin bir yandan toplumsal cinsiyet rol tatmini sağlarken bir yandan da çalışma hayatında var olma mücadelesidir. Ekonomik ve sosyal bağımsızlık motivasyonu ile girişimci olan anneler bir taraftan bu yeni tür girişimciliğin avantajlarını kullanırken diğer taraftan da bir takım sorunlar yaşamaktadırlar. Türkçe literatürde anne girişimciliği konusunda yapılmış uygulama örnekliği bulunmadığından hem girişimcilik alanına hem de kadın çalışmaları alanına katkı sunmak amacıyla bu konu çalışılmıştır. Giresun ilinde anne girişimciliği konusunda yapılan uygulama çalışmasında anne girişimcilerin girişimci olma sebepleri, yaşadıkları sorunlar, diğer annelere tavsiyeleri araştırılıp çözüm yollarına ilişkin önerilerle alan yazına katkı sağlamaya çalışılmıştır.

- Giresun il merkezinde 20 girişimci anneyle yapılan araştırma sonuçlarına baktığımızda annelerin (%75) çoğunlukla 39 yaş üzerinde olduklarını görmekteyiz. Buradan annelerin çocuklarını belli bir yaşa kadar kendileri büyüttükleri, bakım sorumluluklarını yerine getirdikten sonra girişimci oldukları görülmektedir. Ayrıca annelerin girişimci olmadan önce farklı sektörlerde ücretli çalışarak sahip oldukları bilgi ve deneyimin girişimcilik faaliyetinde kendilerine avantaj sağlayacağı göz önünde bulundurulduğunda anne girişimcilerin orta yaş grubunda yoğunlaşması daha anlaşılır olduğu görülmektedir.
- Araştırma kapsamında girişimci annelerin faaliyet yılına bakıldığında 1-30 yıl arasında dağılım gösterdiği ve (%70) 14 kişinin 5 yıl üzeri faaliyet gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda annelerin başarılı oldukları sonucunu çıkarılmaktadır. Girişimci annelerin eğitim durumuna bakıldığında (%45) 7 kişinin ön lisans ve üzeri olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesini çoğunlukla

(%55) orta ğretim düzeyinde bulunan annelerin çalışma hayatında başka seçeneklerin olmayışı girişimcilik faaliyeti sebeplerinden biri olduğu düşünülmektedir. Katılımcı annelerin (%75) 16 kişi evli olduğu görülmektedir.

- Araştırmamızda girişimci annelerin, girişimcilik faaliyetinin başlangıç aşamasında olumsuz önyargılar sebebiyle eşlerinden yeteri kadar destek alamadıkları görülmüştür. Anne girişimcilerin ne çıkan kişilik özelliklerinden cesur ve kararlı olmaları sonucu girişimcilik faaliyetinde başarı göstermiş oldukları görülmüştür. Bu başarıları sonucu eşlerin desteğini aldıkları görülmüştür. Araştırmamızda anne girişimcilerin kişilik özelliklerine dair bulgularda kararlı ve alışkan, cesur, zgven, fedakar ve bilgili oldukları görülmektedir. Anne girişimcilerin, saydığımız özelliklere ilave olarak vizyoner, fırsatları değerlendiren, risk alan özellikleri ile ana akım girişimciler ve kadın girişimcilerle ortak özelliklere sahip oldukları görülmüştür. Anne girişimcilerin ana akım girişimcilikten ve kadın girişimciliğinden farklı olarak yönetici olmak ve kar odaklı olmak özelliklerine çoğunlukla sahip olmadıkları ve yine literatürde bulunmayan ümidini kaybetmeme, çok dua etme, dini inançlarının yüksek olması, yardımsever olma ve merhametli olma gibi kişisel özelliklere sahip oldukları görülmektedir.
- Girişimci annelerin “Anne Girişimciliği” kavramını çoğunlukla (%70) bilmedikleri ve hatta yaptıkları işin bir girişimcilik olduğunun farkında olamadıkları görülmektedir.
- Girişimci annelerin tamamı girişimcilik faaliyetini ev dışı mekanda gerçekleştirdikleri ve kuruluş sermayesini çoğunlukla kendi birikimleri ve aile desteği ile temin ettikleri hibe ve kredi konusunda bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.
- Annelerin girişimci olma sebeplerinin başında iyi annelik motivasyonu gelmektedir. Annelerin iyi annelik algısının çocukların geleceğini düşünme ve onlara daha imkanlar sunma şeklinde olduğu görülmektedir. Ekonomik sebepler, kendini gerçekleştirme, isteklilik, deneyim ve sosyalleşme gibi sebeplerden dolayı annelerin girişimci oldukları görülmektedir.

- Girişimci annelerin yaşadıkları sorunların başında işle ilgili problemler gelmektedir. Finansa erişim zorluğu, bilgi ve tecrübe eksikliği, teknolojiyi kullanma eksikliği, fiziksel mekanla ilgili sorunlar ve düzensiz gelirin işle ilgili sorunları oluşturduğu görülmektedir. Çevresel sorunlar, girişimci annelerin karşılaştıkları sorunların bir diğeri olduğu görülmektedir. Çevre ve aile baskısı, cinsiyetçi yaklaşımlar, çocuk ve yaşlı bakımı ve aile desteğinin eksikliği çevresel sorunları oluşturmaktadır. Anne girişimcilerin karşılaştıkları sorunların sonuncusu ise; kişisel sorunlar olduğu görülmektedir. Vakit yetersizliği, cesaretsizlik, fiziksel ve duygusal yorgunluğun ise kişisel sorunları oluşturduğu görülmektedir. Anne girişimcilerin bütün bu olumsuzluklara rağmen girişimci olmaktan dolayı mutlu oldukları ve sorunların üstesinden geldikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır.
- Annelerin girişimci olduktan sonra kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgili sonuçlarda birincil olarak mutluluk hissini ifade ettikleri görülmektedir. Bunun sebebi olarak girişimci olmanın kendilerini iyi hissettirdiği, başarma ve üretme tatmini sağladığı, kendini geliştirme olanağı sunduğu görülmektedir. Girişimci annelerin yaşadığı diğer duygular ise; sosyalleşme, özgüvenli olma, ekonomik ve bireysel özgürlük, ekonomik ve bireysel güç olduğu görülmektedir.
- Girişimci annelerin diğer annelere tavsiyeleri ise 20 katılımcının tamamının yaptıkları işi tanımlayamamaları sebebiyle “çalışsınlar” ifadesiyle anne girişimciliği tavsiye ettikleri görülmektedir. Diğer tavsiyelerin; kararlı, cesur ve Allah’a güven şeklinde olduğu görülmektedir.
Araştırma sonuçlarına göre geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir.
- Araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere anneler girişimci olduklarının farkında değiller. Anne girişimciliğine dikkat çekmek ve teşvik etmek, tanıtmak, anlatmak için öncelikle üniversiteler ve diğer kamu kuruluşlarının konferanslar, paneller, kamu spotları vb. yöntemlerle annelerin bu konuda bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.
- Anne girişimcilerin kuruluş aşamasında sermaye temini konusunda sorun yaşadıkları görülmüştür. Girişimci annelere finansal destek konusunda

eğitimler verilmeli, krediler, hibeler, projeler, destek fonları ve yasal prosedürleri öğrenmeleri sağlanmalıdır. Finansal desteklerin daha da artırılması ve yaygınlaşması sağlanmalıdır. Kredi, vergi ve sigorta ödemelerinde kolaylıklar sağlanarak büyüme ve istihdama katkı sağlanmalı.

- Annelerin girişimcilik faaliyetine girmeleri çocuk bakımıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan anne girişimciliğinin yaygınlaşmasını sağlamak için kreş ve bakımevlerinin sayısı artırılarak, ücret desteği sağlanması anne girişimcilerin işlerini kolaylaştırarak daha erken yaşta girişimci olmalarına imkan sağlayacaktır.
- Girişimci annelerin teknolojiyi kullanma konusunda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu ihtiyacı karşılamak ve yaptıkları işi kolaylaştırmak için teknolojiyi daha iyi kullanma eğitimleri verilmelidir.
- Kamu kurumları, meslek odaları, meslek edindirme kurslarını yaygınlaştırarak annelerin meslek ve tecrübe edinmelerine olanak sunmalıdır. Ayrıca kişisel gelişim eğitimleri ile cesaret ve özgüven destekleri sağlanarak girişimcilik eğilimleri artırılmış olacaktır.
- Anne girişimcilerin bir araya gelmeleri ve örgütlenmeleri için uygun ortamlar oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Böylece anne girişimciler bir araya gelerek bilgi ve tecrübe paylaşımı yapabilir, sorunlarına birlikte çözüm arayabilirler. Başarılı anne girişimciler diğer annelere model olabilir ve aralarında dayanışmanın artmasına olanak sunabilir. Böylece anne girişimciliğinin gelişmesi ve yaygınlaşması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AYTAÇ, S. (2001). Çift Kariyerli Eşler Ve Çalışma Yaşamındaki Yeri. Ezgi Kitebevi Yayınları, Yayın No.11, Bursa.
- AKTAŞ, R.(2019). “Türkiye’de Girişimcilik”, *İşletmelere ve Girişimciliğe Güncel Bakış*, (Ed: Muhammet Saygın). 1. Baskı. Eğitim Yayınevi.
- AKŞİT VURAL, E. (2013). “Annelik, Feminizm, Tarih”. *Doğu Batı Dergisi*(64), 181-200.
- AKYOL, E. (2015), “Toplumsal Yaşamda ve Çalışma Hayatında Kadın ve Anne Kimlikleri”, *ÇalışanKadın Çalışanların Kaleminden Çalışma Yaşamında Annelik*,(Ed:OlcaSürgevil Dalkılıç),1. Baskı. Nobel Yayıncılık.
- ARSLAN, M. (2012). “İş-Aile ve Aile-İş Çatışmalarının Kadın Çalışanların İş Doyumları Üzerindeki Etkisi”. *Birey ve Toplum*,2(3).
- BADINTER, E.(2011). *Kadınlık Mı Annelik Mi*. (Çev. Ayşen Ekmekçi). İstanbul: İletişim.
- BAHAR, B. (2019). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Annelik Rolü: ElisabethBadinter ve Eleştirel Annelik Teorisi*. Yüksek Lisans Tezi.
- BAĞCIOĞLU, D. (2019). “Kadın Yöneticilerde Cam Tavan Sendromu ve Cam Uçurum Olgusu”, *Örgütsel Davranış*, (Ed: Erdoğan Kaygın ve Gözde Kosa), Eğitim Yayınevi, Konya.
- BARON, ROBERT A. (2004).“The Cognitive Perspective: A Valuable Tool for Answering Entrepreneurship’s Basic Why Question”, *Journal of Business Venturing*, 19 (29, 221-239.
- BAYSAL, H. (2021). “Covid-19 Pandemi Döneminde Kadın Girişimciler, Yerelden Bakışla Pandemi Algısı”, Sorunlar ve Beklentiler, Gazi Kitabevi, Ank.
- BEAUVOİR, S. (1993).*Kadın İkinci Cins Evlilik Çağ*.(Çev. Bertan Onaran). PayelYayınları,İst.
- BECKER, GARY S. (1975). Human Capital. The National Bureau of Economics Research, İkinci Baskı, New York, Amerika Birleşik Devletleri.
- BERKTAY, F. (2010).*Tarihin Cinsiyeti*. Metis Yayınları, İst.

- BİNGÖL, D., AYDOĞAN, E., ŞENEL, G. ve ERDEN, P. (2011).“Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Hiyerarşik Yükselmelerindeki Engeller: TC. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ankara Merkez Teşkilat Örneği”. *İşletme Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, Cilt 12.
- BOZKURT, Ö., KALKAN, A., KOYUNCU, O. ve ALPARSLAN, A., M. (2012).“Türkiye’ de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma”,C.2, S.15, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 233-234
- BRİZENDİNE, L. (2018).*Kadın Beyni*. (Çev. Zeynep Heyzen Ateş). Say yayınları, İst., 14. Baskı.
- CANDAN, H.(2011). “Osmanlı’dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. I, S. 2 :157-174.
- ÇELİK, A.(2018). *Uygulamalı Girişimcilik “ Hayaller Gerçek Olsun”*,Eğitim Yayınevi Konya
- DUBERLY, J. And CARRİGAN, M. (2013). “The Career Identities of Mumpreneurs: Women’s Experiences of Combining Enterprise and Motherhood”, *International Small Business Journal*, 31, 6: 629-651
- DURUKAN, T. (2006).“ Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi” c. 1. s. 2. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi*: 25–37.
- ECEVİT, Y.(1991).“Aile Kadın Ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar” (KSAUM’un Kadın Araştırmaları Başlığı Altında İlk Sayısı Çıkacak Olan Dergide Yayınlanmak Üzere Kabul Edilmiş Tebliğ.) İst.
- EĞİLMEZ, M. (2018). *Değişim Sürecinde Türkiye*, Remzi Kitabevi 5. Basım
- EKİNSMYTH, C. (2011). “Challenging The Boundaries of Entrepreneurship: The Spatialities and Practices of UK Mumpreneurs”, *Geoforum*, 42: 104-114.
- ERCAN, S. ve GÖKDENİZ, İ. (2009). “Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 49.
- ERİŞGEN, S. Ö. (2013). “Roma Toplumunda Kadının Konumu” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 4, S. 2.

- ERKUT, E. (2017).“Üniversiteler Girişimci Yetiştirebilir Mi”,*Harvard Business Review*. Ağustos-Eylül.
- EŞEL, E. (2010). “Anneliğin Nörobiyolojisi”, *Türk Psikiyatri Dergisi*.21(1): 68-78.
- GARTNER, WILLIAM B. (1988). “Who is an Entrepreneur? Is the Wrong Question?”, *American Journal of Small Business*, 12(4), 11-32.
- GENÇ, Ö. (2016). “Çocukların Orta Çağ Avrupa’sındaki Yeri”. *Vakanivüs Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* (1), 241-261.
- GENÇ, Y.E. (2018). “1980-1994 Dönemi İşletmecilik Tarihi”, Cumhuriyet Dönemi, İşletmecilik Tarihi, (Ed: Kurtuluş Yılmaz Genç), Gece Akademi. Ankara
- GOLEMAN, D. (1998). *Duygusal Zeka* (Çev. Banu Seçkin Yüksel). VarlıkYayınevi (7.basım).
- GÖKER, A. Z. (2019). *Girişimcilik Teorisi ve Kurumsal Girişimcilik Kavramı: Kurumsal Girişimcilik ve İş Tatmini İlişkisinde Örgüt Yapısının Rolü*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ank.
- HALAÇ, SEÇKİN, D. (2015). “Annelik ve İş Hayatının Kesişiminde Yeni Bir Fenomen: Anne Girişimciliği”, (Ed: Olca Sürgevil Dalkılıç), *ÇalışAnne Kadın Çalışmalarında Güncel Konular*, Nobel, Ank.
- HANÇER, A. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak Kadının “Annelik” Kimliğine Eleştirel BirBakış”, *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*. Sayı I (2) 177-202,İst.
- HANCI, A. (2004). *Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü Ve Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- HORNEY, K. (2006). *Kadın Psikolojisi* (Çev. Selçuk Budak), Ezgi Matbaası (6. Basım), İst.
- İLTER, B. (2010).*Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği*, Adalet Yayınevi, Ank.
- İPLİK, E. (2012). Osmaniye İli kırsalında Kadın Girişimciliği. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KARACA, O.C. (2012). “Türkiye’de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğinin Ampirik Bir Analizi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 21, S. 2, 3.

- KAPLAN, M. ve ÇELİK, A. (2017) “Girişimciliğin Annelik perspektifinden görünüşü: Anne girişimciliği-Arka Plan, Kavram, Yazın Ve Öneri”, *Yönetim ve Organizasyon makaleleri, Kadın Akademisyenlere Armağan*, (Ed:Kaygısız, E. G.ve Wolff, R. A.), Eğitim Yayınevi, Konya
- KARADAL, H. ve ERDEM, A. T. (2017). “ Kadın Girişimciliği: Kişilik Özellikleri Üzerine Bir Çalışma. *Yönetim ve Organizasyon makaleleri. Kadın Akademisyenlere Armağan*” (Ed:Kaygısız, E.G. ve Wolff,R.A.), Eğitim Yayınevi, Konya
- KIZILDAĞ, D. (2017). “Türk Yönetim Yazınında Kadın Girişimciler”.*Yönetim ve Organizasyon makaleleri, Kadın Akademisyenlere Armağan*, (Ed:Kaygısız,E. G. ve Wolff, R. A.), Eğitim Yayınevi,Konya
- KİŞİ, N. (2018). “Dijital Çağda Yeni Bir Girişimcilik Yaklaşımı: Dijital Girişimcilik”.*C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 2.
- KUZGUN, Y. ve SEVİM, S. (2004). “Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki” *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:1, 14-27.
- KÜÇÜKALTAN, D. (2009). “Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. C. 4, S. 1.
- KÜÇÜKOĞLU, M .T. (2017). “Türkiye ‘de Kadın Girişimciliğinin Değerlendirilmesi Yönetim ve Organizasyon Makaleleri”. *Kadın Akademisyenlere Armağan*, (Ed: Kaygısız, E. G. ve Wolff, R. A.), Eğitim Yayınevi, Konya
- MARSHALL, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- MÜFTÜOĞLU, (1989). *İşletme İktisadi*. Ankara: Olgaç Matbaası.
- MÜFTÜOĞLU, M. ve DURUKAN, T. (2004), *Girişimcilik ve KOBİ’ler*.Gazi Yayınevi, Ank.
- MİLLER, T. (2005).*Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler*. (Çev: G. Tuncer) İstanbul: İletişim Yayınları.
- NAKTİYOK, A. (2004). *İç Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınları.
- NARİN, M., MARŞAP, A. ve GÜROL, M. A. (2006). “Global Kadın Girişimciliğinin Maksimizasyonunu Hedefleme: Uluslar arası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma”*Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt.8, Sayı.1

- NEL, P., MARİTZ, A. And THONGPROVATİ, O. (2010). Motherhood and Entrepreneurship: The Mumpreneur Phenomenon, The International Journal of Organizational Innovation, 3, 1: 6-34.
- OSORNO, R.C. (2014). Comparing Sense- Making of Identities of Mompreneurs in Malta and Finland. Aalto Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖNDER, N. (2013). “Türkiye’de Kadın İşgücünün Görünümü”, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 35- 61
- ÖRÜCÜ, E. KILIÇ, R. ve KILIÇ, T. (2007). “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği” *Yönetim ve Ekonomi*, S. 2. 14.
- ÖZAFŞARLIOĞLU, SAKALLIOĞLU, S. (2019). “Girişimcilikte Yeni Bir Yönelim: Melez (Hibrit Girişimcilik)”. Cilt; 14, Sayı; 2. *Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi*. S.179.
- ÖZDEVECİOĞLU, M. Ve CİNGÖZ, A. (2009).” Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı. 32, 81-95.
- ÖZGÜVEN, A. (1992). *İktisadi Düşünceler - Doktrinler ve Teoriler*. Filiz Kitabevi
- ÖZKAYA, O. M. (2009). “Kadın Girişimcilere Yönelik “Strateji Geliştirmede” Yerel Yönetimle İşbirliği İçinde Olmaktümükün mü”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*.
- SALİK, N. (2015). “Üniversite öğrencilerinin Girişimcilik eğilimlerini Demografik değişkenler Açısından İncelenmesi: Kafkas Üniversitesi örneği”. Kafkas Üniversitesi SBE İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- SARAY, G. (1993). “Türkiye’de Kadın Girişimciliği,” Kadın Girişimciliği Özendirme ve Destekleme Paneli, Ank.
- SEÇER, H. Ş. (2015).“Çalışan Anneler Ve Çalışan Annelere Yönelik Ayrımcılık”. O. S. Dalkılıç (ed). *Çalışanne-Kadın Akademisyenlerin Kaleminden Çalışma Yaşamında Annelik* içinde. Ankara: Nobel.
- SOYSAL, A.(2010). “Kadın Girişimcilerin Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*,5(1),71-95.

- SOYSAL, A. (2010). “Türkiye’de Kadın Girişimciler Engeller Ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı 1, Cilt 65, S
- TEKİN, M. (2009). *Girişimcilik Hayallerin Gerçeğe Dönüşümü*. Konya: Günay OfsetMatbaacılık.
- TINAZ, P. (2006). *İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)*. Beta BasımYayın.1.Baskı. İst.
- TİTİZ, T. (1994). *Girişimcilik*. İnkılap Kitabevi, Ank.
- TİMURTURKAN, M. (2019). “Annelik , Söylem ve İktidar: Eleştirel Bir Tartışma”, *SDÜ Fen Edebiyet Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47/2.
- TÜSİAD, (2003). *Türkiye’de Girişimcilik Raporu*. İstanbul: Yayın No: TS/BAS/03.
- TUĞRUL, GEZER, Y. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınların Annelik Deneyimleri Üzerine Bir Saha Çalışması”, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. Sayı 3, 71-79.
- WESTHEAD, PAUL, UCBASARAN, DENİZ, WRIGHT, MIKE (2003). “Differences between Private Firms Owned by Novice, Serial and Portfolio Entrepreneurs: Implications for Policy Makers and Practitioners”, *Regional Studies*, 37(2), 187-200.
- UYGUN, R. K. (2016). *Girişimcilik Teori ve Uygulamaları*. Birinci Baskı. Bursa: Ekin Yayınevi.
- YAVUZER, H. (2010). *Mutlu Kuşaklar Yetiştirmek İçin Anne Olmak*, Remzi Kitabevi. (2. Baskı). İst.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, E. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6 Baskı Seçkin Yayıncılık, Ank.

İnternet Kaynakları

- DEMİRALP, D. Eski Yunan Kültüründe Kadının Yeri. <http://www.academia.Edu/attachment>
- Öztürk, İ.(2008) Girişimcilik Raporu: <https://docplayer.biz.tr/3600519-2008-girisimcilik-raporu.html>
- İş Kanunu: <http://iskanunu.com/sizin-sorduklariniz/2663-is-ve-sosyal-guvenlik-hukukunda-kadin-olmak> (Erişim Tarihi: 21.06.2021).
- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023): <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> (Erişim Tarihi: 19.06.2021).

WEF (2020): <https://home.kpmg/tr/tr/home/gorusler/2020/01/dunya-ekonomik-forumu-2020.html> (Erişim Tarihi: 05.4.2021).

<http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/C>

EKLER**Sayın Katılımcı;**

Çalışmanın amacı, günümüz başarılı anne girişimcilerinin özelliklerini ortaya çıkarmak, anne girişimci olma nedenlerini ve bir anne girişimcisi olarak kariyerde yaşanan olumlu ile olumsuz koşulların incelenmesidir. Çalışmadan elde edilen veriler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup asla üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Soru kâğıdının üzerine adınızı yazmayınız, kimliğinizi belirtecek herhangi bir işaret koymayınız. Soruların doğru ve samimi cevaplanması, araştırmanın geçerliliği ve doğru sonuçlara ulaşılması açısından son derece önem taşımaktadır. Çalışmanın sonuçları en kısa sürede sizlerle paylaşılacaktır. Çalışma, sizlerin tamamen gönüllü katılımına dayanmaktadır.

Değerli zamanınızı bu çalışmaya ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Saygılarımızla

Meryem COŞKUN

Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans Öğr.

mcoskun6125@gmail.com

Prof. Dr. Reyhan Ayşen WOLFF

Danışman

aysen.wolff@giresun.edu.

1. Bölüm: Bu bölümde kişisel bilgilerinize yönelik 11 soru bulunmaktadır

1. Yaşınız	
2. Doğum yeriniz	
3. Yaşadığınız il	
4. Eğitim durumunuz	
5. Medeni durumunuz	
6. Çocuk sayınız	
7. Hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?	
8. Bu sektörde kaç yıldır faaliyet gösteriyorsunuz?	
9. Daha önce çalışıyor muydunuz? Hangi sektörde?	
10. İşletmenizin Ticari Ünvanı	
11. İşletmenizde çalışan sayısı	

2. Bölüm: Bu bölümde sorular anne girişimciliği ile ilgili sorulardır.

“ANNE GİRİŞİMCİLİĞİ” İLE İLGİLİ SORULAR	CEVAPLAR
1. “Anne Girişimciliği” kavramını daha önce duyduunuz mu? Duyduysanız nereden?	
2. “Anne Girişimciliği” kavramını bir anne olarak siz nasıl tanımlayabilirsiniz ? Tanımda anne olmak faktörünün önemini belirtiniz.	
3. Neden “Anne Girişimci” oldunuz	
4. Girişimcilik faaliyetini hangi mekânda gerçekleştiriyorsunuz?	
5. “ Anne Girişimci” olmanın olumlu yanları nelerdir?	
6. “Anne Girişimci” olmanın olumsuz yanları nelerdir?	
7. Anne girişimci olduktan sonra kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Daha önceki tecrübelerinizin önemi nedir?	
8. Anne Girişimci olmanızı kim(ler) destekledi ve nasıl?	

9. Anne Girişimcisi olarak devletten nasıl destek aldınız?	
10. İş- yaşam kariyerinizde öncelikleriniz nelerdir	
11. Sizce kendi işini kurmak isteyen annelerin hangi süreçlerde (ilk kurulma aşaması- büyüme aşaması gibi) karşılaştıkları başlıca sorunlar nelerdir?	
12. Başka Annelere tavsiyeleriniz nelerdir?	
13. Anne girişimci olarak başarı durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?	

3.Bölüm

Anne girişimciliğinin özellikleri

Risk Alan	
Çalışmayı Seven	
Cesur	
Özgüvenli	
Bilgili	
Yönetici olmak isteyen	
Vizyoner	
Sorumluluk alan	
Fedakâr	
Yenilikçi	
Fırsatları değerlendirebilen	
Kar odaklı	
Kararlı	

Yukarıdaki özelliklerden hangisini/hangilerine sahipsiniz? Lütfen, işaretleyiniz.

***Lütfen yukarıdaki özellikler dışında başka özelliklere sahipseniz belirtiniz.**

Diğer Özellikler.....

.....

.....

ÖZGEÇMİŞ